

PERHETEKIJÖIDEN YHTEYS 8.- JA 9.-LUOKKALAISTEN
ITSERAPORTTOIMIIN LUVATTOMIIN KOULUPOISSAOLOIHIN

Autio Eva
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Terveystieteet
Hoitotiede
Toukokuu 2017

TIIVISTELMÄ

TAMPEREEN YLIOPISTO
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Terveystieteet
Hoitotiede

AUTIO EVA: Perhetekijöiden yhteys 8.- ja 9.-luokkalaisten itseraportoimiin luvattomiin koulupoissaoloihin

Pro gradu-tutkielma, 57 sivua

Ohjaajat: TtT Katja Joronen ja TtT Anja Rantanen

Toukokuu 2017

Suomessa peruskouluikäiset ovat oppivelvollisia ja heidän on osallistuttava säännöllisesti koulutyöhön. Oppivelvollisuudesta huolimatta osalla nuorista on luvattomia poissaoloja koulusta. Yli kahden päivän luvattomia poissaoloja on noin joka kymmenennellä peruskoulun 8.- ja 9.-luokkalaaisella. Luvattomien poissaolojen määrä on sekä kansainvälisesti että kansallisesti pysynyt vuosien ajan ennallaan. Nuoruudessa suhde omiin vanhempiin muuttuu. Kehitykseen kuuluvasta irtaantumisesta nuoren perheellä on iso merkitys nuoren elämään. Perheessä on nuoren kasvua ja kehitystä tukevia suojaavia tekijöitä sekä tekijöitä, jotka vaikuttavat nuoren koulutyöhön osallistumiseen.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata 8. ja 9. luokan oppilaidenitseraportoitujen luvattomien koulupoissaolojen määrää sekä selvittää tausta- ja perhetekijöiden yhteyttä poissaoloihin. Tutkimuksen aineisto muodostui Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Kouluterveyskyselyyn vuonna 2015 vastanneista peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaista (n=49 256). Tilastollisessa analyysissä tausta- ja perhetekijöitä sekä luvattomia poissaoloja kuvailtiin frekvenssi- ja prosentiosuuksilla, keski- ja hajontalukujen avulla sekä ristiintaulukoimalla. Tausta- ja perhetekijöiden yhteyttä luvattomiin poissaoloihin selvitettiin t-testin, khiin-neliötestin ja logistisen regressioanalyysin avulla. Analyysit tehtiin erikseen tytöille ja pojille.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että 8. luokan tytöistä 15 % ja pojista 14 % raportoi vähintään yhden luvattoman poissaolon viimeisen 30 päivän aikana. Luvattomia poissaoloja esiintyi 9. luokalla enemmän: tytöistä ja pojista 20 %:lla. Taustatekijöistä vanhempien koulutustausta ja työllisyystilanne olivat yhteydessä tyttöjen ja poikien luvattomiin poissaoloihin. Perhetekijöistä tytöillä ja pojilla perherakenne, omista asioista keskustelu, kotoa saatu apu koulunkäyntiin ja vuorovaikutus vanhemman kanssa olivat yhteydessä poissaoloihin. Tausta- ja perhetekijöiden vakioinnin jälkeen tyttöjen poissaoloja selittivät luokka-aste, vanhempien koulutus, toisen vanhemman työttömyys, perherakenne, keskustelu omista asioista ja vuorovaikutus vanhemman kanssa. Pojilla luvattomia poissaoloja selittivät vakioinnin jälkeen luokka-aste, äidin matala koulutus, molempien vanhempien työttömyys, perherakenne, kotoa saatu apu koulunkäyntiin sekä vuorovaikutus vanhemman kanssa.

Tulosten mukaan osa tausta- ja perhetekijöistä oli yhteydessä luvattomiin poissaoloihin. Luvattomiin poissaoloihin yhteydessä olevien tekijöiden tunnistaminen nuorelle tarkoitetuissa palveluissa auttaa ymmärtämään perheen merkitystä nuoren elämässä. Jatkossa oli hyödyllistä tutkia vanhempien laajoihin terveystarkastuksiin osallistumisen yhteyttä nuoren luvattomiin koulupoissaoloihin sekä vanhempien näkemyksiä nuoren poissaoloista.

Asiasanat: nuori, perhe, luvaton poissaolo

SUMMARY

UNIVERSITY OF TAMPERE

Faculty of Social Sciences

Health Sciences

Nursing Science

AUTIO EVA: Associations between family factors and truancy among 8th and 9th grade students

Master's thesis: 57 pages

Supervisors: PhD Katja Joronen and PhD Anja Rantanen

May 2017

Finland has compulsory education for elementary school children and they must attend school on a regular basis. Despite compulsory education, some young people are absent from school without permission. About every tenth student in 8th and 9th grade has illegal absences of more than two days. For many years, the number of truancy has remained the same, both on an international and national level. In adolescence, the relationship with one's parents change. Common social distancing from one's family has great importance in the young person's life. The family provides protective factors supporting the growth and development of young people, as well as contributing to their active participation in school work.

The aim of this study was to describe the number of self-reported truancy in grades 8 and 9, and to investigate the connection between family factors and these absences. The study material consisted of secondary school students ($n = 49\ 256$) who responded to the School Health Promotion Study conducted in 2015 by the National Institute for Health and Welfare. In a statistical analysis, background and family factors as well as absences were described by frequency and percentages, means and standard deviations and cross-tabulation. Associations between background and family factors and truancy were investigated with a t-test and chi-square test and logistic regression analysis. The analyses were made separately for girls and boys.

The results of the study show that 15 % of the 8th grade girls and 14 % of the boys had at least one truancy day. Absences were more frequent in the 9th grade: 20 percent of girls and boys reported truancy, respectively. Background factors, such as the education level and employment status of the parents of the students were connected to absences. Family factors, such as the family structure for both boys and girls, discussion habits about their personal matters, home help with school and interaction with their parents were linked to absenteeism. After controlling background and family factors, girls' absences were explained by their grade level, parents' education, unemployment of the other parent, family structure, discussion habits about their personal matters and interaction with their parents. After controlling background and family factors, boys' absences were explained by their grade level, their mother's low education level, unemployment of both parents, family structure, home help with school and interaction with their parents.

According to the results, part of background and family factors were related to truancy. Services aimed for young people benefit from identifying the factors related to truancy to better understand the importance of family in the young person's life. In the future, it would be beneficial to study the parents' participation in extensive health check-ups and its connection to absences among young people, as well as parents' opinions on absenteeism.

Keywords: absences, adolescent, family, truancy

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	9
2.1 Tutkimuksen keskeiset käsitteet	9
2.1.1 Koulupoissaolo	9
2.1.2 Nuori	13
2.1.3 Perhetekijä	14
2.2 Kirjallisuushaku	17
2.3 Aikaisemman tutkimukset perhetekijöiden yhteydestä nuoren luvattomiin koulupoissaoloihin	18
3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	23
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	24
4.1 Tutkimuksen aineisto ja aineiston keruu	24
4.2 Mittarit	24
4.3 Aineiston analysointi	26
5 TULOKSET	29
5.1 Vastaajien taustatekijöiden kuvailu	29
5.2 Vastaajien perhetekijöiden kuvailu	31
5.3 Tyttöjen ja poikien luvattomien poissaolojen yleisyys	34
5.4 Taustatekijöiden yhteys luvattomiin koulupoissaoloihin	35
5.5 Perhetekijöiden yhteys luvattomiin poissaoloihin	37
5.6 Luvattomiin poissaoloihin yhteydessä olevat tekijät logistisen regressioanalyysin mukaan	39

6	POHDINTA	44
6.1	Tutkimustulosten tarkastelu	44
6.2	Tutkimuksen luotettavuus	46
6.3	Tutkimuksen eettisyys	48
6.4	Kehittämisehdotukset	49
6.5	Jatkotutkimusaiheet	50
7	PÄÄTELMÄT	51
	LÄHTEET	52

1 JOHDANTO

Kaikki peruskouluikäiset nuoret ovat Suomessa oppivelvollisia, ja heidän on osallistuttava päivittäiseen koulutyöhön (Perusopetuslaki 477/2003, 25§, 26§). Koulutuksen järjestäjän on lisäksi seurattava oppilaan poissaoloja ja ilmoitettava luvattomista poissaoloista huoltajille. Lisäksi perusopetuksen opetussuunnitelma (2004) edellyttää, että poissaoloja koskeva menettelyohje sisältyy koulukohtaiseen oppilashuollon suunnitelmaan. Koulujen seurantavelvoitteesta ja ohjeistuksista huolimatta osalle nuorista kasaantuu toistuvia luvattomia poissaoloja. (Kuusela ym. 2007, Fröjd 2010, Kaltiala-Heino ym. 2014).

Luvattomien koulupoissaolojen määrää on selvitetty vuodesta 2002 lähtien Kouluterveyskyselyssä. Keskimäärin yhdeksän prosenttia peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaista kertoo olleensa vähintään kaksi päivää luvattomasti pois koulusta. Luvattomien poissaolojen määrä on pysynyt seuranta-aikana samana eikä sukupuolien välillä ole eroja. (Luopa ym. 2014.) Poissaolojen määrä on myös kansainvälisissä tutkimuksissa todettu samansuuntaiseksi. (Henry 2007, Claes ym. 2009, Ingul ym. 2012, Askeland ym. 2015). Luvattoman koulupoissaolon yhtenäisen määritelmän puute vaikeuttaa vertailua sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla.

Nuoren luvattomaan koulupoissaoloon on aina jokin syy. Poissaoloihin yhteydessä olevien tekijöiden selvittäminen on tärkeää, jotta nuoren hyvinvointia voidaan oikealla tavalla tukea. Koulupoissaolo ei ole ainoastaan nuoren oma huoli, vaan huomiota on kiinnitettävä myös nuoren perheeseen. (Henry 2007, Zhang 2007, Kearney 2008a, Claes ym. 2009, Dupe & Orpinas 2009, Ingul ym. 2012.)

Luvattomat koulupoissaolot ovat aiempien tutkimusten mukaan yhteydessä elinoloja ja perhettä kuvaaviin tekijöihin. Perheen taloudellinen tilanne (Maynard ym. 2012, Vaughn ym. 2013), vanhempien työtilanne (Ingul ym. 2012, Thornton ym. 2013), perhekoko (Guevara ym. 2013, Maynard ym. 2012), vanhempien koulutustausta (Şahin ym. 2016) ja vanhemman huolenpito (Gottfried 2011, Kim ym. 2013) ovat yhteydessä eri lailla oireilevien nuorten koulupoissaoloihin. Perheen vuorovaikutussuhteilla on myös todettu yhteys nuoren luvattomiin koulupoissaoloihin (Kim ym. 2012, Şahin ym. 2016). Nuoruuden kehitysvaiheeseen liittyy irtaantuminen omista vanhemmista. Nuoruudessa itsenäisyys lisääntyy ja läheisyys omiin vanhempiin vähenee. Vanhemman antama tuki ja hyväksyntä ovat kuitenkin tärkeitä nuoren suotuisalle hyvinvoinnille. Yhä useampi nuori kokee tuen perheeltään ja ystäviltään lisääntyneen. (Kaltiala-Heino ym. 2014.)

Runsaat koulupoissaolot toimivat hälytysmerkkeinä nuoren tilanteesta. Koulupoissaoloihin puuttuminen on tärkeää, koska pitkään jatkunut ja vakiintuneeksi tullut poissaolokäyttäytyminen jatkuu usein seuraavalla luokka-asteella ja saattaa vaikuttaa myöhempään koulutustasoon ja työmarkkina-asemaan (Attwood & Croll 2006). Luvattomilla koulupoissaoloilla on todettu yhteys nuoren terveydellisiin ongelmiin, joiden hoitamatta jättäminen saattaa johtaa mielenterveyden häiriöihin (Kearney 2008a). Nuoren jääminen koulutuksen ulkopuolelle lisää eriarvoistumista sekä riskiä syrjäytyä työelämästä erilaisten sosiaalietuuksien käyttäjäksi (Paananen ym. 2012). Pitkäaikaisilla koulupoissaoloilla on yksilöllisiä vaikutuksia nuoren kasvun, kehityksen ja tulevaisuuteen, sillä ne lisäävät nuoren yksinäisyyttä ja syrjäytymistä (Myrskylä 2011).

Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki tuli voimaan syksyllä 2014. Lain tavoitteena on edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä osallisuutta ja näin ehkäistä ongelmien syntymistä. Uudella lailla on haluttu turvata jokaisen opiskelijan oikeus varhaiseen tukeen. Opiskelijalla on oikeus saada opiskeluhuollon ammattilaisten apua viivytyksettä. Lisäksi jokaisella koulun opettajalla on velvollisuus puuttua oppilaan koulunkäynnin ongelmiin. (OHL 1287/2013 15§,16§.)

Nuoren psyykkisen hyvinvoinnin, päihteiden käytön, koulumenestyksen ja koulupoissaolojen välistä yhteyttä on tutkittu sekä kotimaisissa että kansainvälisissä tutkimuksissa. Yläkouluikäisten itsearvioimia luvattomia koulupoissaoloja ja niihin yhteydessä olevia perhetekijöitä ei ole tiettävästi raportoitu aiemmin Suomessa.

Nuoren luvattomien koulupoissaolojen taustalla olevista perhetekijöistä tarvitaan terveyden edistämistyöhön tarkempaa tietoa, jotta poissaoloja voidaan ehkäistä ja näin vahvistaa nuoren iänmukaista kasvua ja kehitystä. Perhetekijöistä johtuvia nuoren koulupoissaoloja lisääviin tekijöihin puuttuminen sekä poissaoloja vähentävien tekijöiden vahvistaminen ovat hoitotyössä ja hyvinvoinnin edistämisessä tärkeitä.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuvata peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaiden luvattomien poissaolojen määrää sekä selvittää tausta- ja perhetekijöiden yhteyttä poissaoloihin. Tutkimusaineistona on valtakunnallinen Kouluterveyskysely vuodelta 2015. Tavoitteena on tuottaa uutta tietoa sekä lisätä nuorten ja heidän perheidensä kanssa työskentelevien työntekijöiden ymmärrystä perheen merkityksestä nuoren luvattomiin koulupoissaoloihin. Tässä tutkimuksessa on kolme tutkimuskysymystä. Ensin selvitetään luvattomien koulupoissaolojen yleisyyttä. Seuraavaksi tutkitaan mikä tausta- ja perhetekijöistä on yhteydessä luvattomiin poissaoloihin. Viimeisellä tutkimuskysymyksellä se selvitetään

miten tausta- ja perhetekijät selittävät nuoren luvattonta poissaoloa. Tutkimuksesta saatua tietoa voidaan hyödyntää nuoren luvattomiin poissaoloihin puuttuttaessa sekä oppilashuoltoa ja muita nuorille ja perheille tarkoitettuja palveluja kehitettäessä.

Tämän tutkimuksen teoreettinen tausta koostuu tutkimuksen kannalta keskeisten käsitteiden määrittelystä. Lisäksi teoreettisessa taustassa kuvataan aiempia tutkimuksia koulupoissaolojen ja perhetekijöiden välisestä yhteydestä. Tämän jälkeen kuvataan tutkimuksen toteuttaminen. Seuraavaksi raportoidaan tulokset ja johtopäätökset.

2 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 Tutkimuksen keskeiset käsitteet

Tässä tutkimuksessa tutkitaan nuoren itsearvioimaa luvattonta koulupoissaoloa. Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat koulupoissaolo, nuori ja perhetekijä.

2.1.1 Koulupoissaolo

Suomessa vakituisesti asuvilla peruskouluikäisillä on lakiin perustuva oppivelvollisuus, ja heidän on koulupäivinä osallistuttava koulutyöhön. Lisäksi huoltajan on huolehdittava, että lapsen oppivelvollisuus tulee suoritetuksi. Oppilaan poissaolojen seuranta kuuluu sekä huoltajalle että koululle. Opetuksen järjestäjän on seurattava oppilaan poissaoloja ja ilmoitettava luvattomista poissaoloista oppilaan huoltajalle. (POL 477/2003, 25§, 26§.) Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2004) edellytetään, että koulun oppilashuollon suunnitelmaan sisällytetään poissaoloja koskeva toimenpideohjeistus. Ohjeistukseen suositellaan sisällytettäväksi muun muassa määritelmä poissaolosta, ohjeistus poissaolojen kirjaamisesta ja yksittäisen oppilaan sekä koko koulun poissaolotietojen kokoamisesta (Gråsten-Salonen 2005).

Koulupoissaolon määritelmä

Koulupoissaoloista ei ole yhtenäistä määritelmää. Poissaoloa voidaan kuvata tilastoissa poissaolotunteina tai -päivinä ilman syyn selvittämistä. Koulupoissaolot voidaan myös jakaa tai tilastoida joko luvallisiin tai luvattomiin poissaoloihin. (Fröjd 2010.) Koulukohtaisten poissaolotietojen saamista ja vertailua vaikeuttaa yhtenäisen määrittelyn puuttuminen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2016b) peruskouluille suunnatun Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa TEA 2015 -kyselyssä selvitettiin oppilaiden poissaolotuntien määrää lukuvuonna 2014–2015. Kouluilta pyydettiin tieto oppilaiden poissaolotuntien määrästä. Annetun vastuksen mukaan koulu sai pisteitä 0–100 seuraavasti: 0 pistettä, mikäli poissaolojen määrä ei ollut tiedossa ja 100 pistettä mikäli poissaolot olivat tiedossa. TEA-viisarin mukaan poissaolotuntien seuranta vaihtelee, ja koko maan keskiarvo oli 65.

Luvalliset poissaolot

Luvallisia koulupoissaoloja ovat sairauteen tai vamman liittyvät sekä erilaiset ennalta ilmoitetut perheeseen liittyvät syyt, kuten yhteiset lomat tai perhejuhlat (Kearney 2008a). Luvalliset poissaolot ovat

oppilaitoksen hyväksymiä ja yleensä huoltajan ja koulun ennalta sopimia. Luvallisen poissaolon taustalla saattaa olla myös nuoren vanhempien hyväksymä sairausloma ilman todellista sairautta (Sheppard 2007). Lisäksi poissaolon taustalla saattaa olla vanhempien haluttomuus lähettää lasta kouluun esimerkiksi perheen yhteisen ostoksilla käynnin, perhejuhlien, matkustelun tai ystävien tapaamisen (Şahin ym. 2016) tai perheen yhteisen lomamatkan takia (Thornton ym. 2013).

Luvattomat poissaolot

Kirjallisuudessa *luvattomista koulupoissaoloista* puhutaan kolmella käsitteellä: *lintsaaminen (truancy)*, *koulukieltäytyminen (school refusal behavior)* ja *koulupelko (school phobia)* (Kearney 2008a, Ek & Eriksson 2013). Koulukieltäytymisen synonyyminä käytetään myös käsitettä koulupelko (Tyrell 2005). Omaksi ryhmäkseen erotetaan vielä ryhmä, jossa on sekä luvallista että luvattonta poissaoloa (Berg 1997, Kaltiala-Heino ym. 2003, Gren-Landen ym. 2015). Luvattomia poissaoloja kuvaavia käsitteitä käytetään vaihdellen eikä niitä ole yhdenmukaisesti määritelty (Kearney 2008a, Kearney 2008b, Reid 2010, Ingul ym. 2012).

Kearneyn (2008b, 265) mukaan luvattomilla poissaoloilla tarkoitetaan ”Ongelmallisia, toistuvia poissaoloja kouluikäisillä nuorilla, jotka 1) ovat vähintään kahden viikon aikana olleet poissa oppitunneilta ainakin 25% kokonaisajasta, 2) kokevat merkittäviä vaikeuksia osallistua tunneille vähintään kahden viikon ajan vaikeuttaen perheen arkirutiineja tai 3) ovat poissa vähintään 10 päivää 15 kouluviikon aikana. Jälkimmäisessä kohdassa poissaolopäivillä tarkoitetaan päiviä, jolloin nuori on ollut poissa vähintään 25 prosenttia koulupäivästä.” Gren-Landell ym. (2015, 493) määrittelevät luvattoman poissaolon seuraavasti: ”Lintsausta, satunnaista, toistuvaa, liiallista ja jatkuvaa, joka voi aiheuttaa negatiivisia seurauksia, kuten vaikeuksia saavuttaa oppimiselle asetettuja tavoitteita ja/tai sosiaalista syrjäytymistä ja mielenterveysongelmia. Näitä poissaoloja kutsutaan joskus myös koulupinnaukseksi tai koulukieltäytymiseksi. Ongelmallinen poissaolo sisältää sekä luvallisen että luvattoman poissaolon, koska kaikista poissaoloista voi aiheutua merkittäviä kielteisiä vaikutuksia nuorelle.”

Luvattomien koulupoissaolojen määrittely vaihtelee, koska ilmiöllä on erilaisia ominaisuuksia ja ilmiötä voidaan tarkastella joko psykososiaalisesta tai lainsäädännön näkökulmasta (Kearney 2008b, Reid 2010, Ek & Eriksson 2013).

Lintsaaminen

Lintsaaminen (truancy), joka on tämän tutkimuksen kohteena, on määritelty aiemmissä tutkimuksissa poissaoloksi koulusta vanhempien tietämättä ilman poissaoloon hyväksyttävää syytä (Berg 1997,

Sheppard 2007, Kearney 2008a, Reid 2010). Okwakpamin ja Okwakpamin (2012) opettajille (n=105) suunnatussa tutkimuksessa lintaaminen määriteltiin tarkoitukselliseksi luvattomaksi poissaoloksi.

Maynard ym. (2012) Yhdysvalloissa tekemässä tutkimuksessa (n=1646) todettiin, että luvottomasti poissaolevat nuoret ovat hyvin heterogeeninen ryhmä. Nuoret voidaan jakaa neljään ryhmään muun muassa koulunkäyntiin sitoutumisen ja luvottomien poissaolopäivien määrän mukaan. Tutkimuksen mukaan luvottomasti poissaolevat voidaan jakaa selviytyjiin sekä kohtuullisiin, opillisesti jälkeenjääviin ja kroonisiin lintaajiin.

Luvottomien poissaolojen sukupuolieroa tarkasteltaessa on ilmennyt, että tytöillä on poikia enemmän pitkään jatkunutta luvattonta poissaoloa (Ingul ym. 2012). Attwood ja Croll (2006) osoittivat, että tyttöjen poissaolot lisääntyivät poikia enemmän luokka-asteelta toiselle siirryttäessä. Homo- tai biseksuaalinuorilla on enemmän lintaamista (Birkett ym. 2014). Useat tutkimukset ovat osoittaneet lintaamisen olevan yhteydessä päihteiden käyttöön (Egger ym. 2003, Henry 2007, Steinhausen ym. 2008, Claes 2009, Flaherty ym. 2012, Vaughn ym. 2013). Lintaavilla nuorilla on havaittu viisi kertaa korkeampi riski tapaturmakuolleisuuteen (Bailey ym. 2017). Lintaavien nuorten käytöksessä on havaittu enemmän rikollista käytöstä kuin oppilailla, joilla on koulupelkoa tai oppilailla, jotka käyvät säännöllisesti koulua (Steinhausen ym. 2008). Lintaavien nuorien käytöksessä on todettu myös keskittymisvaikeutta ja levottomuutta. Toisaalta heikon itsetunnon ei todettu aiheuttavan lintaamista. (Okwakpam & Okwakpam 2012.)

Sosiaalisten suhteiden heikkouden sekä kotona että koulussa on havaittu ennustavan suurempaa koulusta lintaamista (Veenstra 2010). Lintaamisen on todettu olevan yhteydessä perheen psykososiaalisiin ongelmiin, kuten päihdeongelmiin, vanhempien mielenterveysongelmiin sekä vanhempi-lapsisuhteen vaikeuksiin (Kaltiala-Heino ym. 2003, Flaherty ym. 2012, Thornton ym. 2013). Lintaamiseen ei ole todettu liittyvän ahdistuneisuutta (Kearney 2008a). Sen sijaan masennuksen todennäköisyys on lintaavilla tytöillä yleistynyt ja on yleisempää kuin lintaavilla pojilla (Kaltiala-Heino ym. 2014). Sosiaalisten tilanteiden pelon ja samanaikaisen masennuksen on todettu lisäävän nuoren poissaoloja koulusta (Väänänen ym. 2010).

Ek ja Eriksson (2013) osoittavat tutkimuksessaan, että lintaamisen ja koulukieltäytymisen taustalla on sosiaalisia ongelmia, jotka johtavat epäsosiaaliseen käytökseen. Vastaavasti koulupelko on yhteydessä sosiaalisten tilanteiden pelkoon, masennusoireiluun ja ahdistukseen.

Lintsaaminen tautiluokituksessa

Kansainvälisessä ICD-10-tautiluokituksessa lintsaus sisältyy sosiaalisen käytöshäiriön diagnoosikoodiin F91.2. Käytöshäiriöllä tarkoitetaan sairautta, jossa ilmenee jatkuvaa epäsosiaalista käytöstä ja käytös täyttää yleiset F91-kriteerit. Henkilöt ovat yleensä hyvin integroituneet vertaisryhmäänsä. (ICD-10 2016, 5.luku, F91.2.) Suomenkielisen määritelmän mukaan sosiaalinen käytöshäiriö, johon lintsaus sisältyy, on muun muassa jatkuvaa epäsosiaalista ja hyökkäävää käytöstä vertaisryhmäänsä yleisesti hyvin sopeutuneilla lapsilla ja nuorilla. Käytöshäiriön erottaa muista häiriöistä riittävien, kestävien ystävyyssuhteiden olemassaolo ikätovereiden kanssa. Lisäksi suhteet auktoriteettiasemassa oleviin aikuisiin ovat yleensä huonot, mutta muihin aikuisiin suhteet voivat olla hyvät. Tunnehäiriöt ovat yleensä vähäisiä. Useimmiten häiriöitä on enemmän kodin ulkopuolella esimerkiksi koulussa. (ICD-hakuohjelma 2015, luku 5, F91.2.)

Eggerin ym. (2003) tutkimuksessa (n=1422) havaittiin, että lintsaajista 25 prosentilla oli diagnostisoitu psykiatrinen häiriö. Lintsaukseen liittyi käytöshäiriö 14,8 ja uhmakkuushäiriö 9,7 prosentilla. Lisäksi lintsaajilla oli diagnostisoitu masennus 7,5 ja liiallista päihteiden käyttöä 4,9 prosentilla. Vastaavasti oppilailla, joilla oli sekä lintsausta että ahdistuneisuusoireista koulukieltäytymistä, oli 88 prosentilla psykiatrinen diagnoosi. Ahdistuneisuusoireisista koulupoissaolijoista vain 5 prosentilla oli diagnostisoitu käytöshäiriö.

Koulukieltäytyminen

Kearney (2008a) määrittelee koulukieltäytymisen nuoren tahdosta riippuvaksi koulunkäynnin välttelyksi, joka ei ole lintsausta tai koulupelkoa. Määrittelyä vaikeuttaa kuitenkin koulukieltäytyjien heterogeenisuus sekä oireiden epäspesifisyys (Kearney 2007).

Nuoren tahdosta riippuvan koulukieltäytymisen on todettu etenevän vaiheittain. Ensin nuori käy koulua vain, jos hänet pakotetaan. Seuraavaksi nuori alkaa välttää kouluun lähtöä ja myöhästellä. Vähitellen myöhästelyt muuttuvat yksittäisiksi poissaoloiksi, jotka lisääntyvät, ja lopulta nuori jää kokonaan pois koulusta. (Kearney 2008b.) Dupe ja Orpinas (2009) esittävät, että koulukieltäytyjien käyttäytymistä voidaan arvioida positiivisen ja negatiivisen vahvistamisen menetelmällä. Negatiivisessa vahvistamisessa vältetään pelkoa ja ahdistusta aiheuttavia sekä epämiellyttäviä ja arvioivia sosiaalisia tilanteita koulussa, ja vastaavasti positiivisessa vahvistamisessa saadaan vanhempien huomiota ja konkreettisia palkintoja koulunkäynnistä. Koulunkäynnistä kieltäytyneet voidaan jakaa kolmeen ryh-

mään: ahdistusta ja pelkoa sosiaalisissa tilanteissa kokevat, jotka saivat positiivista vahvistusta; toisena ryhmänä ne, joiden koulukieltäytymiseen liittyi vanhemmilta saatu huomio tai positiivinen vahvistaminen ja ryhmä, joilla ei ollut selvää profiilia.

Koulukieltäytymisen on osoitettu johtuvan eri syistä. Koulukieltäytyjillä on todettu olevan kouluun liittyvien negatiivisten tunteiden ja sosiaalisten tilanteiden välttämistä, läheisten huomion tavoittelua sekä koulun ulkopuolista konkreettista palkitsemista (Kearney 2007), ahdistuneisuus- ja pelko-oireisia häiriöitä sekä depressiota ja sopeutumishäiriötä (Kaltiala-Heino ym. 2003). Nuori pyrkii välttämään kouluun liittyviä tilanteita, jotka aiheuttavat hänessä emotionaalisia- tai selittämättömiä somaattisia oireita. Lisäksi poissaolon syynä saattaa olla nuoren perheeseen liittyvät tekijät. Nuori kaipaa huomioita koulun ulkopuolelta, kuten omilta vanhemmiltaan tai kavereiltaan. (Kearney 2008b.)

Koulupelko

Koulupelko tarkoittaa Tyrellin (2005) mukaan koulunkäyntiin liittyvää ahdistusta ja pelkoa, johon liittyy koulunkäynnin välttäminen. Ahdistuksen on todettu liittyvän opetus- tai sosiaalisiin tilanteisiin (Alday 2009, Havik ym. 2014). Poissaolon syynä saattaa olla myös lapsen ja vanhemman eroahdistus. Tällöin nuori vetoaa pelkoon tai kouluun liittyvään ahdistukseen jäädessään pois koulusta, ja vanhemmat tietävät poissaolosta ja hyväksyvät sen. (Kearney 2008a, Kaltiala-Heino ym. 2010.) Steinhäusen ym. (2008) mukaan oppilailla, joilla oli koulupelkoa, oli enemmän ahdistuneisuus- ja masennusoireilua kuin lintsaailla oppilailla.

2.1.2 Nuori

Nuoruusikä on lapsuuden ja aikuisuuden väliin sijoittuva psyykkinen kehitysvaihe, joka sijoittuu ikävuosien 12–22 välille. Vaiheeseen liittyvä puberteetti eli murrosikä tarkoittaa biologista ja fyysistä kypsymistä, jolloin hormonitoiminta käynnistyy ja sukupuolinen sekä seksuaalinen kehitys alkaa. Nuoruusiällä tarkoitetaan kuitenkin murrosikää pidempää psykologisten muutosten ajanjaksoa. (Ahlberg & Siimes 2007.) Nuoruusikä jaetaan kolmeen ajanjaksoon, joilla jokaisella on omat kehitykselliset ominaispiirteensä. Varhaisnuoruus ajoittuu fyysisen puberteetin käynnistämänä ikävuosiin 12–14, keskinuoruus vuosiin 15–17 ja jälkinuoruus ikävuosiin 18–22. Ikään kuuluu nopea kesushermoston kehitys sekä fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen kasvu. Nuoren kehitys ei etene suoraviivaisesti vaan ajoittaisten taantumisten kautta. (Marttunen & Karlsson 2013.) Nuoruusikään kuuluu kolme kehitystehtävää: nuoren tulee itsenäistyä ja irtaantua vanhemmistaan, hyväksyä oma muuttunut kehonsa sekä löytää oma identiteettinsä (Ahlberg & Siimes 2007).

Varsinaisnuoruuteen liittyy puberteetin käynnistämänä fyysisen kehon muutoksia, kasvun kiihtymistä sekä sukukypsyyden saavuttaminen. Lisäksi suhde omaan kehoon muuttuu. Mielialan vaihtelut, voimakkaat mielipide-erot vanhempien kanssa ja lisääntyvä samanikäisiin turvautuminen ovat tyypillisiä varhaisnuoruudessa. Keskinuoruuden tärkein kehitystehtävä on vanhemmista irtaantuminen ja suhde omaan itseen sekä seksuaalisuuteen. Tällöin nuoren riippuvuus vanhemmista vähenee ja oman kehon seksuaalisuus on pääosin hyväksytty. Jälkinuoruudessa käyttäytyminen ja luonteenpiirteet vähitellen tasaantuvat. Tällöin nuori muodostaa omaa arvomaailmaansa ja asettaa elämälleen päämääriä. Nuoruusiän kehitys etenee yksilöllisesti; toinen tarvitsee suojaa, toinen rohkaisua. Nuoruudessa oma elämäntapa, ihmissuhteet sekä koulutusvalinnat luovat pohjan myöhemmälle aikuisuuden hyvinvoinnille. (Aalto-Setälä & Marttunen 2007, Marttunen & Karlsson 2013.)

Nuoruusiässä haetaan itsenäisyyttä omista vanhemmista. Varhais- ja keskinuoruudessa itsenäistymisen vanhemmista on psykologinen prosessi, jota ei tulisi ajatella vanhemmista eristäytymisenä tai välien katkaisemisena. Vanhempien osoittama kiinnostus, osallisuus nuoren elämään sekä asianmukainen valvonta ja huolenpito ovat myönteisiä myöhemmälle nuoren mielenterveydelle. (Fröjd ym. 2007.) Myös Kinnusen ym. (2010) tutkimuksen mukaan nuoren ja vanhemman välisellä suhteella on tärkeä merkitys nuoren elämään sekä yhteys nuoren myöhempään mielenterveyteen. Luottamuksen puute äitiin tai välinpitämättömyys äiti-tytär-suhteessa on yhteydessä paranoidisiin- ja pelko-oireisiin. Riitainen suhde isään on yhteydessä tyttöjen vihamielisyyteen ja poikien psykosomaattiseen oireiluun. Söderlund ja Joronen (2013) havaitsivat 4. ja 5. luokan oppilaille tehdyssä tutkimuksessa, että lapset kokivat vanhempisuhteet läheisiksi, mutta äitisuhde koettiin läheisemmäksi kuin isäsuhde. Vaikka murrosikää lähestyttäessä itsenäisyys, oma ajattelu ja kriittisyys lisääntyvät ja vastaavasti läheisyys vanhempiin vähenee ja suhde kyseenalaistetaan, tarvitsee lapsi kasvunsa tueksi edelleen vanhempeensa. Tässä tutkimuksessa nuorella tarkoitetaan peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilasta.

2.1.3 Perhetekijä

Aiemmissa tutkimuksissa perhetekijöiksi on määritelty erilaisia perheeseen liittyviä ilmiötä. Keskeiseksi perhetekijäksi on määritelty perherakenne (Fröjd 2008, Moens ym. 2009, Väänänen 2013, Sijitsemä ym. 2014, Vuorenmaa ym. 2016), vanhempien koulutus (Sullivan ym. 2010, Rauber ym. 2013, Vuorenmaa ym. 2016), työllisyystilanne (Vuorenmaa ym. 2016, Rauber ym. 2013) sekä perheen taloudellinen asema (Murray ym. 2006, Fröjd 2008, Moens ym. 2009, Sullivan ym. 2010, Rauber ym. 2013, Sijitsemä ym. 2014, Poutiainen 2016) ovat vakiintuneet keskeisiksi perhetekijöiksi. Lisäksi perheenjäsenten lukumäärä (Sullivan ym. 2010, Rauber ym. 2013) ja ikä (Sullivan ym. 2010,

Vuorenmaa ym. 2016) on sisällytetty perhetekijöihin. Sobotkan ym. (2016) tutkimuksessa selvitettiin perheen äidinkieltä yhtenä perhetekijänä.

Perhetekijöinä on tutkittu myös vanhemman arviota terveydentilastaan (Murray ym. 2006, Moens ym. 2009, Sullivan ym. 2010, Rauber ym. 2013, Sijitsemä ym. 2014), terveydentilaan sekä päihteiden käyttöön liittyviä riskitekijöitä (Sijitsemä ym. 2014) sekä arviota lapsensa terveydentilasta (Vuorenmaa ym. 2016).

Aiemmissä tutkimuksissa perhetekijöihin on liitetty myös esimerkiksi vanhempien arvio omasta vanhemmuudestaan (Murray ym. 2006, Fröjd 2008, Moens ym. 2009, Sijitsemä ym. 2014, Vuorenmaa ym. 2016) ja perheen vuorovaikutussuhteista (Väänänen 2013, Vuorenmaa ym. 2016, Poutiainen 2016). Perhetekijöinä on tarkasteltu myös perheen kokemia elämäntapahtumia (Fröjd 2008, Moens 2009). Väänänen (2013) tutkimuksessa perhetekijöiden tarkasteluun otettiin mukaan perheen määrittelemät arvot.

Kouluterveyskyselyn aineistoa on käytetty tutkimuksissa, joissa on selvitetty perhetekijöiden yhteyttä nuorten hyvinvointiin (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016a). Tutkimuksissa perhetekijöinä on tarkasteltu vanhempien koulutustaustaa, työllisyyttä ja perherakennetta (Matikka ym. 2014, Mure ym. 2014, Teivaala 2014, Hirsimäki ym. 2015, Torikka ym. 2016, Väkevä 2016). Perheen vuorovaikutussuhteita on tutkittu selvittämällä vanhemman antamaa apua nuoren koulunkäyntiin (Väkevä 2016), vanhempien tietoa nuoren ystäväistä ja viikonloppuiltojen viettopaikasta (Wargh ym. 2015, Väkevä 2016) sekä vanhemman ja nuoren välistä keskusteluyhteyttä (Matikka ym. 2014, Torikka ym. 2016). Perheen yhteinen ateriointi on ollut tutkimuksissa yksi perhetekijöitä kuvaava muuttuja (Matikka ym. 2014, Mure ym. 2014, Wargh ym. 2015, Väkevä 2016). Tutkimuksissa on tarkasteltu myös yhtenä perhetekijänä nuoren kokemusta läheisen liiallisesta alkoholikäytöstä (Hirsimäki ym. 2015, Väkevä 2016) sekä vanhempien tupakoinnista (Matikka ym. 2014, Teivaala 2014).

Perherakenne

Tilastokeskus (2015) erottaa erilaiset perheet sen mukaan, ovatko puoliset naimisissa, avoliitossa vai rekisteröidyssä parisuhteessa keskenään ja onko perheessä lapsia. Lisäksi omaksi luokaksi erotetaan yhden vanhemman perhe. Vuoden 2015 lopussa Suomessa oli 1 475 000 perhettä. Kahden vanhemman perheessä asui 82 prosenttia alaikäisistä lapsista. Lapsiperheistä 65 prosenttia oli avioparien perheitä. Äidin ja lasten muodostamia perheitä oli 18 prosenttia kaikista lapsiperheistä ja vastaavasti isän

kanssa asuvia oli neljä prosenttia. Yhden vanhemman perheitä oli yli viidennes kaikista perhemuodoista. Perheitä, joissa molemmat puoliset tai ainoa vanhempi oli vieraskielinen, oli neljä prosenttia kaikista perheistä.

Alaikäisten lasten perheistä suurin osa on avioparien perheitä. Kansteen ym. (2016) raportissa tutkittiin muun muassa viidesluokkalaisten vanhempien perheeseen ja asumiseen liittyviä tekijöitä. Vastaaajista 72 prosenttia oli avioliitossa, 15 prosenttia avoliitossa ja 13 prosenttia eri syistä yksinhuoltajaperheitä. Myllyniemen (2015) toimittamassa Nuorisobarometri-tutkimuksessa selvitettiin 15–29-vuotiaiden asumismuotoa heidän aloittaessaan koulun eli ollessaan 7-vuotiaita. Vastaaajista 88 prosenttia kertoi asuneensa tuolloin kahden vanhemman kanssa ja kaksi kolmesta avioparien perheessä. Paanasen ym. (2012) tutkimuksessa mukana olleista 58 prosentilla vanhemmat olivat avioliitossa seuranta-ajan loppuessa ja 30 prosentilla vanhemmat olivat eronneet seuranta-aikana vuosina 1987–2008. Vuonna 1987 lapsen syntyessä äiti oli yksinhuoltajana 5,2 prosentilla ikäluokasta.

Tilastotietoa perheen taloudellisesta tilanteesta

Karvosen ja Salmen (2016) raportin mukaan perheiden, joissa on alle 18-vuotias lapsi, köyhyys on ollut yhteiskunnallisen mielenkiinnon kohteena 2000-luvulla. Lapsiköyhyys kasvoi vuoteen 2007 asti kolmikertaistuen vuodesta 1995. Vuonna 2012 köyhyys alkoi uudelleen yleistyä, ja vuonna 2014 lapsiköyhyysaste oli 11,7 prosenttia. Perusturvan varassa eläviä lapsiperheitä oli 5 prosenttia, ja matalin perusturvalla elävien lasten osuus oli 14–17-vuotiaissa, joista kuitenkin hieman yli 3 prosenttia eli perusturvan varassa. Lapsiperheiden köyhyys liittyi työttömyyteen, vanhempien koulutustasoon sekä yleiseen työelämän muutokseen.

Lapsiperheiden hyvinvointi ja palvelut -kyselyn mukaan erityisesti yksinhuoltajaperheissä koettiin toimeentulovaikeuksia. Yksinhuoltajista 70 prosenttia kertoi, että menojen kattaminen tuloilla on ollut hankalaa ja vain viidesosa on luottanut perheen talouden kehittyvän myönteiseen suuntaan. (Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimuslaitos 2012.) Viidesluokkalaisten vanhemmille suunnatun kyselyn mukaan 53 prosenttia vastaajista koki, ettei rahaa jäänyt säästöön tai sitä jäi hyvin vähän. Lisäksi 25 prosenttia arvioi että, menojen kattaminen tuloilla oli hankalaa. (Kanste ym. 2016.)

Tilastotietoa vanhempien työllisyydestä

Tilastokeskuksen (2017) työvoimatutkimuksen mukaan työttömiä oli vuoden 2016 joulukuussa 207 000. Luku on 34 000 vähemmän kuin vuosi sitten. Työttömyysaste oli 7,9 prosenttia, kun se edellisvuoden joulukuussa oli 9,2 prosenttia. Kouluterveyskyselyn seuranta-ajalla 2000–2013 8.- ja

9.-luokkalaisten vähintään toisen vanhemman työttömyys viimeisen vuoden aikana on vaihdellut 24–31 prosentin välillä (Luopa ym. 2014). Kanste ym. (2016) tutkimuksessa viidesluokkalaisten vanhemmista työttömänä tai lomautettuna oli neljä prosenttia vastaajista.

Perhetekijöinä tässä tutkimuksessa viitataan nuoren perheeseen liittyviin ilmiöihin ja tapahtumiin. Perhetekijöinä tarkoitetaan perherakennetta, vanhempien työllisyystilannetta ja koulutusta. Lisäksi perhetekijöinä tässä tutkimuksessa tarkoitetaan nuoren ja vanhemman välistä keskusteluyhteyttä, kotiintuloajoista sopimista, vanhempien tietoa nuoren iltojen ja viikonloppujen vietosta, vanhempien keskusteluyhteyttä nuoren ystävien kanssa sekä nuoren vanhemmiltaan saamaa tukea ja kannustusta.

2.2 Kirjallisuushaku

Aikaisempia tutkimuksia nuorten koulupoissaoloista ja niihin yhteydessä olevista perhetekijöistä etsittiin terveystieteiden osalta Cinahl-, Medic- ja Medline-tietokannoista. Koska tutkimuskysymystä voidaan pohtia myös poikkitieteellisesti, otettiin mukaan myös Eric- ja PsyINFO-tietokannat. Kirjallisuuskatsauksen hakusanojen valinnassa konsultoitiin kirjaston informaatikkoa. Tutkimusaiheeseen liittyvä tutkimusartikkelihaku toteutettiin kahdessa osassa: ensimmäisen kerran haku tehtiin yhteistyössä toisen tutkijan kanssa keväällä 2015 ja toinen haku tehtiin tammikuussa 2017 yhden tutkijan toimesta. Haun sisäänottokriteerit asetettiin niin, että saatiin mahdollisimman laaja kuva tutkittavasta ilmiöstä. Artikkeleista tuli ilmetä perheestä johtuvia tekijöitä, jotka vaikuttavat nuoren koulupoissaoloihin. Kaikissa tietokannoissa käytettiin samoja poissulkukriteerejä. Koehakujen perusteella poissulkukriteereiksi sovittiin sairauspoissaolon, päihteiden käytön, koulutuksen järjestäjän tai sosiaalityön näkökulma.

Cinahl-tietokannassa hakusanoina käytettiin school absenteeism, school absence, truancy, family, family characteristics, parent, mother ja father. Tulokseksi saatiin 121 viitettä. Tietokantarajausten sekä otsikon, tiivistelmän ja kokotekstin lukemisen jälkeen valittiin kuusi artikkelia.

Eric-tietokannasta haettiin hakusanoilla school absenteeism, school absence, truancy, family, parent, mother ja father. Tuloksena saatiin 140 viitettä. Tietokantarajausten, otsikon ja tiivistelmän perusteella hakutulos supistui, ja mukaan valittiin kokotekstin lukemisen jälkeen 11 artikkelia.

Medline-tietokannassa hakusanoina käytettiin school absenteeism, dropout problem, school absence, truancy, family, parents, mother ja father. Haun tuloksena saatiin 236 viitettä. Rajausten, otsikon, tiivistelmä ja kokotekstin lukemisen jälkeen valittiin mukaan kaksi artikkelia.

Kotimaisesta Medic-tietokannassa hakusanoina käytettiin luvaton poissaolo, lintsaus, koulupelko nuori ja perhe. Haun tuloksena saatiin 35 viitettä, joista mukaan valittiin yksi viite.

PsycINFO-tietokannassa hakusanoina käytettiin school absenteeism, school absence, truancy, family, parent, mother ja father. Tietokantarajausten, otsikon ja tiivistelmän perusteella hakutulokseksi sekä Cinal-tietokannan päällekkäisyyden poiston jälkeen valittiin kolme artikkelia.

Lisäksi valittujen viitteiden lähdeluetteloista valittiin mukaan kolme artikkelia, jotka täyttivät sisäänottokriteerit. Elektronisten hakujen lisäksi tehtiin käsihakuja vertaisarvioituihin tieteellisiin julkaisuihin. Julkaisuiksi valittiin Hoitotiede- ja Tutkiva Hoitotyö -lehtien sekä Sosiaalilääketieteellisen aikakauslehden vuosikerrat 2005–2016. Haulla löytyi kolme artikkelia.

Hakutulos kokonaisuudessaan tuotti 29 artikkelia, joissa käsiteltiin nuoren koulupoissaolojen ja perhetekijöiden välistä yhteyttä.

2.3 Aikaisemman tutkimukset perhetekijöiden yhteydestä nuoren luvattomiin koulupoissaoloihin

Perheen sosioekonomisen aseman yhteys poissaoloihin

Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet vanhempien taloudellisen tilanteen olevan yhteydessä nuoren luvattomiin koulupoissaoloihin. Vanhempien kuuluminen ylempään palkkaluokkaan on todettu vähentävän nuoren poissaoloja koulusta (Hunt & Hopko 2009) ja vastaavasti matalan tulotason perheen nuorilla on havaittu enemmän poissaoloja (Kaltiala-Heino ym. 2003, Zhang 2003, Veenstra ym. 2010, Maynard ym. 2012, Okwakpam & Okwakpam 2012, Vaughn ym. 2013, Black ym. 2014, Askeland ym. 2015, Parr & Bonitz 2015). Şahinin ym. (2016) rehtoreille suunnatun haastattelututkimuksen mukaan, vaikka perheen matala sosioekonominen asema oli yhteydessä koulupoissaoloihin, poissaolojen syinä saattoivat olla muut säännöllisen koulukäynnin esteet, esimerkiksi perheen nuorelta edellyttämä lastenhoito- tai kodinhoitoapu. Perheen heikon taloudellisen tilanteen on tunnistettu vaikuttavan negatiivisesti vanhemmuuteen ja saattaa siten olla yhteydessä poissaoloihin (Zhang 2007). Myös Guevaran ym. (2013) ja Kimin ja Pagen (2013) tutkimuksissa todettiin perheen köyhyyden olevan yhteydessä nuoren runsaampiin luvattomiin koulupoissaoloihin.

Vanhempien työttömyydellä on todettu olevan yhteys nuoren luvattomiin poissaoloihin. Toisen tai molempien vanhempien työttömyyden on havaittu olevan luvattomien koulupoissaolojen riskitekijä (Attwood & Croll 2006, Ingul ym. 2012, Thornton ym. 2013, Staudt 2014). Vanhempien työllisyys

on yhteydessä nuoren terveyteen ja hyvinvointiin ja saattaa näin olla yhteydessä säännölliseen koulunkäyntiin (Ingul ym. 2012).

Vanhempien koulutustaustalla on osoitettu yhteys nuoren luvattomiin poissaoloihin. Henryn (2007) Yhdysvalloissa tehty koulupoissaolijoiden ominaisuuksia selvittävä tutkimus (n=5684 ja n=5429) osoitti, että vanhempien matalalla koulutustasolla oli yhteys nuoren luvattomiin poissaoloihin. Samansuuntainen tulos saatiin Etelä-Appalakkien maaseudulla tehdyssä tutkimuksessa (Hunt & Hopko 2009). Myös Attwoodin ja Crollin (2006) sekä Şahin ym. (2016) tutkimusten päätelmät olivat samansuuntaisia. Erityisesti äidin alhainen koulutustaso on näyttänyt lisäävän nuoren poissaoloja (Hunt & Hopko 2009, Guevara ym. 2013, Thornton ym. 2013, Askeland ym. 2015) ja vastaavasti isän korkean koulutustason vähentävän luvattomia poissaoloja (Ingul ym. 2012). Äidin tai isän yliopistotutkinto näyttää varmistavan nuoren säännöllisen koulunkäynnin (Duarte & Escario 2006, Henry 2007).

Thorntorin ym. (2013) Irlannissa tehdyn tutkimuksen mukaan perheessä puhutulla kielellä on todettu olevan yhteys luvattomiin koulupoissaoloihin. Mikäli äidin äidinkieli oli muu kuin englantia tai iiri, lapsella havaittiin enemmän luvattomia poissaoloja kuin englantia tai iiriä äidinkielenään puhuvien äitien lapsilla. Kuitenkin maahanmuuttajataustaisilla oppilailla oli vähemmän poissaoloja kuin synyperäisten irlantilaisten äitien lapsilla. Alhaisempi poissaolomäärä saattaa viitata vanhempien korkeampaan motivaatioon tukea lastaan koulunkäyntiin. Maahanmuuttajataustaisuus näyttäytyy tutkimuksissa myös poissaoloja lisäävänä tekijänä. Yläasteikäisistä maahanmuuttajataustaiset oppilaat ovat yleisemmin pois koulusta kuin muut oppilaat. (Luopa ym. 2014.) Perheen etnisen taustan on osoitettu olevan yhteydessä nuoren koulupoissaoloihin, sillä tummaihoisilla oppilailla on todettu suurempi riski luvattomiin poissaoloihin kuin valkoihoisilla. (Henry 2007.)

Perherakenteen yhteys poissaoloihin

Aiemmissä tutkimuksissa perherakenteella on havaittu olevan yhteys nuoren luvattomiin koulupoissaoloihin. Maynardin ym. (2012) Yhdysvalloissa tehdyn tutkimuksen (n=1646) mukaan luvattomasti poissaolevat olivat heterogeeninen ryhmä. Tutkimus osoitti, että yksinhuoltajuudella oli yhteys luvattomiin poissaoloihin. Nuorilla, jotka elävät ainoastaan äidin kanssa, oli suurempi riski lisääntyneisiin luvattomiin poissaoloihin verrattuna satunnaisesti poissaoleviin. Samankaltaisia tuloksia on saatu myös muissa tutkimuksissa (Duarte & Escario 2006, Henry 2007, Dupe & Orpinas 2009, Hunt & Hopko 2009, Guevara ym. 2013, Staudt 2014). Vanhempien avioero, erillään asuminen tai nuoren yksinasuminen on tunnistettu olevan yhteydessä nuoren säännölliseen koulunkäyntiin ja lisäävän poissaoloja (Hunt & Hopko 2009, Şahin ym. 2016). Perherakenteen yhteys luvattomiin poissaoloihin

ei ole tutkimusten mukaan yksiselitteistä. Epstein ja Sheldon (2002) tutkimuksessa saatiin yhtäältä viitettä siitä, ettei yksinhuoltajaperheessä eläminen lisää koulupoissaoloja, mutta toisaalta nuorilla, joilla oli pysyvää luvatonta koulupoissaoloa, puolella oli tapahtunut perherakenteen muutoksia (Wallerstein ym. 2013).

Perheen vuorovaikutussuhteiden yhteys koulupoissaoloihin

Aiempien tutkimusten mukaan vanhempien mukanaolo nuoren elämässä, valvonta sekä auttaminen koulutyössä näyttävät olevan yhteydessä luvattomiin poissaoloihin. Vaughn ym. (2013) Yhdysvalloissa 12–17-vuotiaille tehty (n=17482) tutkimus osoitti, että vanhempien apu koulutyöhön ja positiivinen palaute olivat yhteydessä vähäisempiin luvattomiin poissaoloihin. Lisäksi tutkimuksessa havaittiin, että vanhempien television katselun rajoittaminen ja kotiintuloajoista sopiminen olivat yhteydessä vähäisempiin luvattomiin poissaoloihin. Veenstra ym. (2010) osoittivat vanhempien läsnäolon ja valvonnan olevan luvattomilta poissaoloilta suojaava tekijä. Kodin säännöt ja selkeät roolit ovat yhteydessä nuoren vähäisempiin luvattomiin poissaoloihin.

Vanhempien heikko valvonta on todettu poissaoloja lisääväksi riskitekijäksi myös muissa tutkimuksissa (Egger ym. 2003, Attwood & Croll 2006, Henry 2007, Kearney 2007, Reid 2008, Steinhausen ym. 2008, Hunt & Hopko 2009, Flaherty ym. 2012, Okwakpam & Okwakpam 2012). Tutkimustulokset ovat olleet ristiriitaisia; on havaittu, että vanhempien liiallinen valvonta ja kontrolli lisäävät poissaoloja (Hunt & Hopko 2009).

Useissa tutkimuksissa on tuotu esille vanhemmilta saadun huolenpidon ja vastuuntunnon puutteen olevan yhteydessä nuoren koulupoissaoloihin (Zhang 2007, Dupe & Orpinas 2009, Hunt & Hopko 2009, Gottfried 2011, Kim & Page 2013). Sheppardin (2007) tutkimuksessa tutkittiin vanhemman ja nuoren välistä vuorovaikutusta kysymällä nuorilta heidän vanhempiansa vastauksia pyyntöön olla pois koulusta. Poissaolopyynnöt olivat yleisempiä niillä nuorilla, joilla oli jo aiemmin poissaoloja verrattuna säännöllisesti koulua käyviin. Lisäksi vanhempien vastaukset poissaolopyyntöihin ja poissaolojen syistä keskustelu nuoren kanssa oli epäjohdonmukaisempaa nuorten kanssa, jolla oli aiempia poissaoloja verrattuna vähemmän poissaolleen nuoren kanssa.

Vanhempien antama turvallisuuden tunne saattaa olla suojaava tekijä, joka vähentää poissaoloja ja vastaavasti heikko vanhempi-lapsi-suhde saattaa olla lisäävä tekijä (Kim & Page 2013, Şahin ym. 2016). Perheessä koettu yhteenkuuluvuuden tunne oli yhteydessä nuoren vähäisempiin luvattomiin poissaoloihin (Hunt & Hopko 2009).

Perheen sisäisten tapahtumien yhteys koulupoissaoloihin

Perheen sisäisillä tapahtumilla on todettu olevan yhteys nuoren koulupoissaoloihin. Kotiympäristön jäsentymättömyys lisää poissaoloja (Hunt & Hopko 2009). Perheen kokemat traumaattiset tapahtumat, kuten läheisen kuoleman, rikoksen aiheuttamat tapahtumat, vakavat sairaudet ja vanhempien avioero olivat yhteydessä nuoren luvattomiin poissaoloihin (Staudt 2014, Dupe & Orpinas 2009, Şahin ym. 2016). Perheen ristiriitatilanteen näkeminen (Thornton ym. 2013) ja perheen kokemien rikosoikeudellisten tapahtumien (Havik 2014, Staudt 2014) on todettu olevan yhteydessä nuoren luvattomiin koulupoissaoloihin.

Perheen hengellisyydellä ja hengelliseen toimintaan osallistumisella havaittiin yhteys vähäisempiin luvattomiin koulupoissaoloihin. Nuorella, jolla oli selkeä tulevaisuuden suunnitelma ja joka osallistui yhdessä perheensä kanssa hengelliseen toimintaan, havaittiin vähemmän koulupoissaoloja (Henry 2007, Hunt & Hopko 2009).

Asuinpaikan muuttamisella saattaa olla yhteys luvattomiin poissaoloihin. Perheet, jotka muuttavat usein, todennäköisesti siirtyivät epävakasta ympäristöstä toiseen ja saattavat aiheuttaa nuorella koulupoissaolojen lisääntymistä (Flaherty ym. 2012). Myös perheen muuttaminen vanhempien työnsaannin takia on todettu lisäävän luvattomia poissaoloja (Black ym. 2014).

Vanhempien hyvinvoinnin ja terveyden yhteys poissaoloihin

Vanhempien omilla ongelmilla on todettu olevan yhteys nuoren koulupoissaoloihin. Vanhempien parisuhdeongelmat, kuten avioero on yhteydessä poissaoloihin koulusta (Dupe & Orpinas 2009, Veenstra ym. 2010). Vanhempien päihteiden käytöllä on osoitettu olevan yhteys nuoren luvattomiin poissaoloihin (Flaherty ym. 2012). Vanhempien alkoholin ja marihuanan käyttö sekä tupakointi lisäävät todennäköisyyttä myös nuoren päihteiden käyttöön, ja siten saattavat lisätä luvattomia poissaoloja (Flaherty ym. 2012, Okwakpam & Okwakpam 2012). Vanhempien terveydentilalla on todettu yhteys nuoren koulupoissaoloihin (Guevara ym. 2013). Staudtin (2014) tutkimuksessa selvitettiin luvattomasti poissaolevien 11–18-vuotiaiden oppilaiden vanhempien (n=65) psyykkistä hyvinvointia. Tutkimuksen mukaan poissaolevien oppilaiden vanhemmilla fyysinen ja psyykinen terveydentila oli heikompi, ja masennusta sekä ahdistusta oli enemmän kuin ei-poissaolevien oppilaiden vanhemmilla. Samansuuntaisia tuloksia saatiin myös muissa tutkimuksissa (Ek & Eriksson 2013, Guevara ym. 2013, Thornton ym. 2013). Erityisesti äidin masennuksella on havaittu olevan yhteys koulupoissaoloihin (Thornton ym. 2013). Paanasen ym. (2012) kansallinen syntymäkohorttitutkimus on osoittanut vanhempien terveydellisten vaikeuksien liittyvän nuoren koulunkäyntiin liittyviä ongelmiin.

Kodin ja koulun vuorovaikutuksen yhteys poissaoloihin

Aiemmissa tutkimuksissa on todettu vanhempien ja koulun välisellä suhteella olevan yhteys nuoren poissaoloihin. Vanhempien osallistuessa nuorensa koulukäyntiin esimerkiksi auttamalla kotitehtävien teossa ja seuraamalla koulutyön tuloksia, koulupoissaoloja on vähemmän (Lannegrand ym 2011, Maynard ym. 2012, Kim & Page 2013, Şahin ym. 2016). Vanhempien heikko osallistuminen lapsen koulunkäynnin tukemiseen on yhteydessä nuoren runsaampiin poissaoloihin. Nuorilla, joiden vanhemmat eivät valvo heidän koulutehtävien tekemistä, on enemmän poissaoloja verrattuna säännöllisesti koulua käyviin nuoriin. (Attwood & Croll 2006). Heikko osallistuminen saattaa johtua muiden perheenjäsenten vaatimasta huolenpidosta tai vanhempien vaikeudesta ymmärtää koulutyön käytänteitä. Vanhempien matala koulutustaso saattaa lisätä heidän epävarmuuttaan lapsensa koulutyön tukemiseen. (Black ym. 2014.) Nuorilla, joiden vanhemmat eivät ole yhteydessä kouluun, todettiin enemmän koulupoissaoloja (Şahin ym. 2016). Sitä vastoin vanhempien pitäessä yhteyttä nuoren opettajaan, todennäköisyys koulupoissaoloihin väheni (Kim & Page 2013). Laajassa 28 maata käsittävässä tutkimuksessa havaittiin, että koulut, joissa ilmapiiri ja vuorovaikutus perheiden kanssa oli avointa, oli vähemmän luvattonta poissaoloa. Vanhempien tiivis osallistuminen koulun toimintaa on yhteydessä vähäisempiin luvattomiin poissaoloihin. (Claes ym. 2009.) Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös Kearneyn (2008b), Reidin (2008), Thorntonin ym. (2013), Havikin ym (2014) ja Parr ja Bonitzin (2015) tutkimuksissa.

3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaiden luvattomien koulupoissaolojen määrää sekä selvittää tausta- ja perhetekijöiden yhteyttä poissaoloihin. Tavoitteena on tuottaa tietoa sekä lisätä nuorten ja heidän perheidensä kanssa työskentelevien työntekijöiden ymmärrystä perheen merkityksestä nuoren koulupoissaoloihin. Lisäksi tutkimuksesta saatua tietoa voidaan hyödyntää oppilashuoltoa sekä muita nuorille ja perheille tarkoitettuja palveluja kehitettäessä.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Kuinka yleistä on peruskoulun 8. ja 9.luokan oppilaiden itseraportoitu luvaton koulupoissaolo?
2. Millainen yhteys on tausta- ja perhetekijöillä luvattomiin koulupoissaoloihin?
3. Miten tausta- tai perhetekijät selittävät nuoren luvattomia koulupoissaoloa?

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimuksen aineisto ja aineiston keruu

Tutkimusaineistona oli valtakunnallisen Kouluterveyskyselyn aineisto vuodelta 2015. Kouluterveyskysely tuottaa monipuolista ja laadukasta seurantatietoa nuorten hyvinvoinnista, terveydestä, koulunkäynnistä ja opiskelusta. Tutkimusasetelma oli poikkileikkaustutkimus. Kouluterveyskyselyllä on koottu vuodesta 1995 lähtien tietoa nuorten elinoloista, kouluoloista, terveydentilasta, terveystottumuksista sekä opiskeluhuollosta. Kyselyllä on pyritty tavoittamaan kaikki peruskoulujen 8. ja 9. luokkien oppilaat sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat. (Luopa ym. 2014.).

Tässä tutkimuksessa kohderyhmänä oli peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat. Kysely toteutettiin pääosin sähköisesti nimettömänä luokkakyselynä huhtikuussa 2015, ja vastaaminen oli oppilaille vapaaehtoista. Huoltajan lupaa kyselyyn osallistumisesta ei kysytty, koska kysely toteutettiin osana koulun normaalia toimintaa. Kyselyn tiedonkeruujärjestelmän ongelmat vaikuttivat vastaajien määrään. Verrattuna vuoteen 2013 vastaajien määrä oli peruskoulussa noin puolet pienempi. Kyselyyn vastasi 50 404 peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilasta. (Halme ym. 2016.)

4.2 Mittarit

Taustamuuttujina olivat sukupuoli, luokka-aste, vanhempien työllisyystilanne ja koulutus. Luokka-asteella selvitettiin oliko vastaaja 8. vai 9. luokan oppilas. Vanhempien työllisyystilannetta kysyttiin vastaajilta kysymyksellä: ”Ovatko vanhempasi olleet viimeisen kuluneen vuoden aikana työttöminä tai lomautettuina?” Vastausvaihtoehdot olivat: ”ei kumpikaan”, ”toinen vanhemmista”, ”molemmat vanhemmat”. Nuorilta kysyttiin vanhempien koulutuksesta seuraavasti: ”Mikä on korkein koulutus, minkä vanhempasi ovat suorittaneet? Vastaa molempien osalta”. Vastausvaihtoehdot olivat erikseen äidille ja isälle ”peruskoulu tai vastaava”, ”lukio tai ammatillinen oppilaitos”, ”lukion tai ammatillisen oppilaitoksen lisäksi ammatillisia opintoja”, ”yliopisto, ammattikorkeakoulu tai muu korkeakoulu”.

Perhetekijöitä tarkasteltiin yhdeksällä strukturoidulla kysymyksellä. Perherakennetta selvitettiin vastaajilta kysymyksellä: ”Keiden aikuisten kanssa asut?” Vastausvaihtoehdot olivat: ”äidin ja isän kanssa”, ”äidin ja isän kanssa vuorotellen, he eivät asu yhdessä”, ”vain äidin kanssa”, ”vain isän

kanssa”, ”äidin/isän ja hänen kumppaninsa kanssa”, ”sijaisperheessä”, ”muun huoltajan kanssa”, ”lastensuojelulaitoksessa”, ”muun aikuisen tai aikuisten kanssa” tai ”asun muulla tavoin”.

Omista asioista keskustelua vanhempien kanssa kysyttiin kysymyksellä: ”Pystytkö keskustelemaan vanhempiesi kanssa omista asioistasi?” Vastausvaihtoehtoina olivat: ”en juuri koskaan”, ”silloin tällöin”, ”melko usein” ja ”usein”. Nuorilta pyydettiin arvioita myös kotoaan saamastaan avusta koulunkäyntiin: ”Jos sinulla on vaikeuksia koulunkäynnissä, kuinka usein saat apua?” Vastausvaihtoehdot olivat: ”aina kun tarvitsen”, ”useimmiten”, ”harvoin” ja ”en juuri koskaan”.

Nuoren ja vanhemman välistä arjen vuorovaikutusta kysyttiin kuudella kysymyksellä. Nuoren ja vanhemman välistä keskustelua nuoren koulupäivästä kysyttiin: ”Kuinka usein keskustelut vanhempiens kanssa koulupäivästäsi?” Vastausvaihtoehdot olivat: ”usein”, ”melko usein”, ”joskus” ja ”ei juuri koskaan”. Kotiintuloajoista sopimista tarkasteltiin kysymyksellä: ”Sovitte kotiintuloajoista, kun lähdet ulos”, ja vastausvaihtoehdot olivat: ”usein”, ”melko usein”, ”joskus” ja ”ei juuri koskaan”. Vanhempien tietoisuutta nuoren iltojen ja viikonloppujen vietosta kysyttiin: ”Salaat vanhemmiltasi, mitä teet iltais ja viikonloppuisin” vastausvaihtoehtojen ollessa: ”usein”, ”melko usein”, ”joskus” ja ”ei juuri koskaan”. Nuorilta pyydettiin arviota, miten vanhemmat huomioivat nuoren ystävät: ”Vanhemmasi juttelevat ystäväsi kanssa heitä tavatessaan”, ja vastausvaihtoehtoina olivat ”usein”, ”melko usein”, ”joskus” ja ”ei juuri koskaan”. Nuoren ja vanhemman välisistä riidoista pyydettiin nuoren arvioita: ”Riitelet vanhempiensa kanssa”, ja vastausvaihtoehdot olivat: ”usein”, ”melko usein”, ”joskus” ja ”ei juuri koskaan”. Lisäksi nuorelta kysyttiin kokemusta vanhemmaltaan saamasta tuesta seuraavasti: ”Vanhemmasi tukevat ja kannustavat sinua”. Vastausvaihtoehdot olivat: ”usein”, ”melko usein”, ”joskus” ja ”ei juuri koskaan”. Vanhemman ja nuoren välistä vuorovaikutusta selvittävistä kysymyksistä muodostettiin keskiarvosummamuuttuja.

Selittävien muuttujien eli tausta- ja perhetekijöitä käsittelevien muuttujien jakaumat (% ja n) on esitetty taulukoissa 1 ja 2. Muuttujat on esitelty taulukoissa kuvailevan analyysin mukaisessa järjestyksessä.

Selitettävä muuttuja tässä tutkimuksessa on nuoren itsearvioima luvaton poissaolo koulusta. Luvattoman koulupoissaolon määrää selvitettiin kysymyksellä: ”Kuinka monta kokonaista koulupäivää olet ollut lintsauksen takia poissa viimeisten 30 päivän aikana?” Vastausvaihtoehdot olivat: ”en yhtään”, ”yhden päivän”, ”2–3 päivää” ja ”yli 3 päivää”. (Taulukko 4.)

4.3 Aineiston analysointi

Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu tyttöjen ja poikien välillä eroa luvattomissa poissaoloissa, joten aineisto analysoitiin sukupuolittain (Henry 2007, Veenstra 2010, Thornton ym. 2013, Havik ym. 2014). Aineiston analyysissä vastaajien ikä rajattiin vastaamaan luokka-astetta. Tutkimukseen otettiin mukaan korkeintaan vuotta vanhemmat kuin 9.-luokkalaisia vastaavassa iässä olevat vastaajat. Aineiston yläikärajaksi tuli 17.25 vuotta. Alaikärajana oli vastaajien 12.25 vuotta, ja ikärajan jälkeen aineistosta rajautui pois 1048 vastaajaa.

Aineiston analyysi aloitettiin tarkastelemalla muuttujien frekvenssi- ja prosenttijakaumia. Tarkastelun jälkeen muuttujia nimettiin uudelleen. Taustamuuttujista vanhempien työtilannetta kuvaavan muuttujan yksi luokka nimettiin uudelleen. Vastausvaihtoehdot vanhempien työttömyyttä tai lomautusta koskevaan kysymykseen olivat: ei kumpikaan, toinen vanhemmistani ja molemmat vanhempani. Luokka ”ei kumpikaan” nimettiin luokaksi ”ei työttömyyttä”. Vanhempien koulutus pidettiin neliluokkaisena.

Perhetekijöistä perherakenne luokiteltiin ja luokat nimettiin uudelleen. Luokka ”äidin ja isän kanssa” muodosti luokan ”ydinperhe” ja ”äidin ja isän kanssa vuorotellen, he eivät asu yhdessä” muodosti luokan ”vuoroasuminen”. Muuttujan luokat ”vain äidin kanssa” ja ”vain isän kanssa” yhdistettiin ja nimettiin luokaksi ”yksinhuoltajaperhe”. Vastausvaihtoehto ”äidin/isän ja hänen kumppaninsa kanssa” nimettiin luokaksi ”uusperhe”. Luokat ”sijaisperheessä”, ”muun huoltajan kanssa”, ”lastensuojelulaitoksessa”, ”muun aikuisen tai aikuisten kanssa” ja ”asun muulla tavoin” yhdistettiin ja nimettiin luokaksi ”muulla tavoin”.

Nuoren ja vanhemman välistä arjen vuorovaikutusta kuvaava *summamuuttuja* muodostettiin kysymyksistä, joilla kysyttiin vastaajan arviota nuoren ja vanhemman nuoren koulupäivää koskevasta keskustelusta, kotiintuloajoista sopimisesta, vanhempien tietoisuudesta nuoren iltojen ja viikonloppujen vietosta, vanhempien juttelusta nuoren ystävien kanssa, riidoista vanhempien kanssa sekä vanhempien tuesta ja kannustuksesta nuorelle. Nummenmaan (2009) mukaan summamuuttujan avulla voidaan tiivistää useamman samankaltaisuutta mittaavan muuttujan sisältämä tieto. Summamuuttujan muodostaminen edellyttää, että muuttajat mittaavat selkeästi samaa ominaisuutta ja yksittäisten muuttujien analysointi ei ole niiden suuresta määrästä johtuen mielekäästä.

Taulukosta 2 ilmenevät muuttujaan sisältyvien kysymysten vastausvaihtoehdot ja frekvenssit sukupuolittain ennen summamuuttujan muodostamista. Väittämät vanhempien tietoisuudesta nuoren ilto-

jen ja viikonloppujen vietosta sekä nuoren arvioi riidoista vanhempiensa kanssa käännettiin yhdenmukaiseksi muiden kysymysten kanssa. Kääntämisen jälkeen vastausvaihtoehdot koodattiin uudelleen seuraavasti: ”Ei juuri koskaan” →1, ”Joskus”→2, ”Melko usein”→3 ja ”Usein”→4. Uudelleenkoodaamisen jälkeen vastausvaihtoehdon pieni luku merkitsi negatiivista ja suuri luku myönteistä vuorovaikutusta. Seuraavaksi tarkistettiin summamuuttujan reliabiliteetti. Cronbachin alfa -kertoimiksi saatiin 0,61. Muuttujat yhdistettiin keskiarvosummamuuttujaksi, joka nimettiin ’nuoren ja vanhemman välinen arjen vuorovaikutus’. Uuden summamuuttujan kokonaispistemäärä vaihteli välillä 0–4.

Luvatonta poissaoloa luokiteltiin uudelleen kaksiluokkaiseksi. Vastausvaihtoehto ”En yhtään” säilytettiin ja vastausvaihtoehdot: ”yhden päivän”, ”2–3 päivää” ja ”yli 3 päivää” yhdistettiin luokaksi ”vähintään yksi päivä”.

Aineiston kuvailevana menetelmänä käytettiin frekvenssi- ja prosenttijakaumia. Seuraavaksi testattiin tyttöjen ja poikien välisiä eroja tausta- ja perhemuuttujien mukaan. Vastaajien iän tarkastelussa käytettiin keskiarvoa ja keskihajontaa, ja sukupuolten välistä eroa selvitettiin riippumattomien otosten t-testin avulla. Arjen vuorovaikutusta kuvaavan keskiarvosummamuuttujan tarkastelussa sukupuolten sekä poissaolijoiden ja ei-poissaolijoiden välisen eron tilastollista merkitsevyyttä tutkittiin t-testin avulla. Muiden muuttujien kohdalla käytettiin Khiin neliö -testiä.

Analyysia jatkettiin tarkastelemalla ristiintaulukoinnin avulla tausta- ja perhetekijöihin yhteyttä luvattomiin poissaoloihin. Khiin neliö -testin avulla tarkasteltiin muuttujien välisen yhteyden tilastollista merkitsevyyttä. Ennen testin käyttöä varmistettiin, että testin käyttöedellytykset ovat voimassa. (Heikkilä 2009.) Ristiintaulukoinnin perusteella valittiin jatkoanalyysiin muuttujat, jotka olivat khiin neliö -testin perusteella tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä luvattomiin poissaoloihin. Jatkotarkasteluun otettiin mukaan kaikki selittävät tausta- ja perhetekijät.

Ristiintaulukoinnin jälkeen selvitettiin logistisen regressioanalyysin avulla tutkittavien tausta- ja perhetekijöiden yhteyttä luvattomiin poissaoloihin. Logistisessa regressioanalyysissä pyritään selittävien muuttujien avulla ennustamaan vaihtelua selitettävässä muuttujassa (Nummenmaa 2009, 332). Tämän tutkimuksen monimuuttuja-analyysin tarkoituksena oli selvittää, mikä tai mitkä tekijät parhaiten selittävät nuoren luvattomia poissaoloja. Logistisessa regressioanalyysissä selitettävä muuttuja on kategorinen: binäärisissä malleissa kaksiluokkainen ja multinomisissa useampiluokkainen. Selitettävä muuttuja oli tässä tutkimuksessa luokiteltu kaksiluokkaiseksi. Muuttujan arvo 0 tarkoitti, ettei vastaajalla ole luvattonta poissaoloa ja arvo 1 tarkoitti, että vastaajalla on vähintään yksi luvatonta poissaolo.

viimeisen kuukauden aikana. Ensin selvitettiin yksittäisen selittävän muuttujan (tausta- ja perhetekijät) yhteyttä selitettävään (luvaton koulupoissaolo) muuttajaan tytöillä ja pojilla (vakioimaton). Seuraavaksi kaikki tausta- ja perhemuuttajat otettiin yhtä aikaa samaan malliin (vakioitu) ja tarkasteltiin niiden yhteyttä luvattomiin poissaoloihin. Tulokset kertovat yksittäisen selittävän muuttujan osuudesta, kun muiden tekijöiden vaikutus selitettävään muuttajaan on huomioitu. Selitettävälle muuttujalle laskettiin ristitulotulosuhde (OR). Ykköstä pienemmät ristitulosuhteet tarkoittavat negatiivista ja ykköstä suuremmat positiivista yhteyttä ja kertoimen ollessa ykkösen suuruinen yhteyttä ei ole ollenkaan (Nummenmaa 2009). Tässä tutkimuksessa ristitulosuhde (OR) tarkoittaa luvattomien poissaolojen esiintymisen suhdetta tilanteeseen, jolloin luvattomia poissaoloja ei ole. Yhteyksien voimakkuutta raportoitiin mukana olleiden tekijöiden ristitulosuhteilla (OR) ja niiden 95 prosentin luottamusväleillä (lv) sekä p-arvoilla. Molemmat analyysit esitetään luvussa 5.6.

Tilastollisen merkitsevyyden rajaksi asetettiin $p < 0.001$ aineiston suuren koon vuoksi. Aineisto analysoitiin SPSS for Windows 24 tilasto-ohjelmalla.

5 TULOKSET

5.1 Vastaajien taustatekijöiden kuvailu

Vastaajien taustatekijät on kuvattu taulukossa 1. Vastaajista noin puolet oli tyttöjä (n=24 784) ja puolet poikia (n=24 472). Vastaajien keski-ikä oli 15,34 vuotta (kh=0,62). Tyttöjen keski-ikä oli 15,35 (kh=0,63) ja poikien 15,33 (kh=0,61). Noin puolet vastaajista oli 8.-luokkalaisia ja puolet 9.-luokkalaisia. (Taulukko 1.)

Vanhempien koulutus oli samankaltainen sekä tyttöjen että poikien vanhemmilla. Vastaajista 36,4 %:lla äitien korkein koulutus oli yliopisto, ammattikorkeakoulu tai muu korkeakoulu. Lukion tai ammatillisen oppilaitoksen lisäksi ammatillisia opintoja oli äideistä 27,1 %:lla ja isistä 23,8 %:lla. Vastaajista 7,1 % ilmoitti, että äidin korkein koulutus oli peruskoulu tai vastaava. Vastaajista 10,6 %:lla isän korkein koulutus oli peruskoulu tai vastaava. (Taulukko 1.)

Tytöistä 29,7 %:lla ja pojista 27,5 %:lla jompikumpi vanhemmista oli ollut työttömänä tai lomautettuna kuluneen vuoden aikana. Kaikista vastaajista 3,9 %:lla molemmat vanhemmat olivat olleet työttöminä. (Taulukko 1.)

Taulukko 1. 8.- ja 9.-luokkalaisten tyttöjen ja poikien taustatekijät (THL Kouluterveyskysely 2015)

	Koko aineisto (n=49256)	Tytöt (n=24784)	Pojat (n=24472)	
Taustatekijät				p-arvo
Ikä min-max	12,25–17,25	12,25–17,25	12,33–17,25	<0,001 ¹
Ka ± kh	15,34±0,62	15,35±0,63	15,33±0,61	
	% (n)	% (n)	% (n)	
Luokka-aste				0,012 ²
8. luokka	50,5 (24882)	50,0 (12380)	51,1 (12502)	
9. luokka	49,5 (24374)	50,0 (12404)	48,9 (11970)	
Äidin koulutus				0,008 ²
Peruskoulu tai vastaava	7,1 (3321)	6,9 (1654)	7,2 (1667)	
Lukio tai ammatillinen oppilaitos	29,5 (13831)	29,0 (6919)	30,0 (6912)	
Lukio tai ammatillisen oppilaitoksen lisäksi ammatillisia opintoja	27,1 (12716)	27,7 (6612)	26,5 (6104)	
Yliopisto, ammattikorkeakoulu tai muu korkeakoulu	36,4 (17068)	36,4 (8680)	36,4 (8388)	
Isän koulutus				<0,001 ²
Peruskoulu tai vastaava	10,6 (4894)	10,8 (2545)	10,3 (2349)	
Lukio tai ammatillinen oppilaitos	34,2 (15828)	34,2 (8028)	34,3 (7800)	
Lukion tai ammatillisen oppilaitoksen lisäksi ammatillisia opintoja	23,8 (11025)	24,6 (5780)	23,0 (5245)	
Yliopisto, ammattikorkeakoulu tai muu korkeakoulu	31,3 (14497)	30,4 (7128)	32,4 (7369)	
Vanhempien työllisyystilanne				<0,001 ²
Jompikumpi työttömänä tai pakkolomalla kuluneen vuoden aikana				
Ei kumpikaan	67,5 (32570)	66,5 (16291)	68,5 (16279)	
Toinen vanhemmista	28,6 (13813)	29,7 (7272)	27,5 (6541)	
Molemmat vanhemmat	3,9 (1875)	3,8 (938)	3,9 (937)	

¹t-testi, ²Khiin neliötesti

5.2 Vastaajien perhetekijöiden kuvailu

Taulukossa 2 on kuvattu vastaajien perhetekijät ennen summamuuttujan muodostamista. Arjen vuorovaikutusta kuvaava summamuuttuja on kuvattu taulukossa 3. Sukupuoli oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä perhetekijöihin. Suurin osa tytöistä (66,4 %) ja pojista (67,5 %) asui ydinperheessä. Äidin ja isän luona vuorotellen eli niin sanottu vuoroasumismuoto oli pojilla hieman yleisempää kuin tytöillä. Tytöistä yksinhuoltaja- ja uusperheessä asui hieman useampi, ja vastaavasti pojista useampi ilmoitti asuinmuodoksi muun tavan. (Taulukko 2.)

Pojista hieman useampi (37,6 %) kuin tytöistä (32,6 %) keskusteli vanhempiensa kanssa omista asioistaan usein. Vastaavasti keskustelu koulupäivästä usein oli tytöillä yleisempää (39,4 %) kuin pojilla (29,6 %). Tyttöjen kokema kotoaan saama apu koulunkäyntiin oli vähäisempää kuin pojilla. Tytöistä 17,9 % ja pojista 13,6 % ilmoitti saavansa harvoin tai ei juuri koskaan tarvittaessa kotoaan apua koulunkäyntiin. (Taulukko 2.)

Nuoren ja vanhemman arjen vuorovaikutus toteutui keskimäärin usein (ka 3,00, kh 0,55). Poikien (ka 2,94, kh 0,53) kokemus vuorovaikutuksesta oli hieman heikompi kuin tytöillä (ka 3,06, kh 0,56). (Taulukko 3.)

Taulukko 2. 8.- ja 9.-luokkalaisten tyttöjen ja poikien perhetekijät (THL Kouluterveyskysely 2015).

	Koko aineisto (n=49256)	Tytöt (n=24784)	Pojat (n=24472)	
Perhetekijät	% (n)	% (n)	% (n)	p-arvo
				<0,001 ¹
Perherakenne				
Äidin ja isän kanssa	66,9 (32418)	66,4 (16343)	67,5 (16075)	
Äidin ja isän kanssa vuorotellen, he eivät asu yhdessä	11,1 (5390)	10,4 (2561)	11,9 (2829)	
Vain äidin kanssa	9,2 (4480)	10,4 (2549)	8,1 (1931)	
Vain isän kanssa	1,8 (854)	1,6 (397)	1,9 (457)	
Äidin/isän ja hänen kumppaninsa kanssa	7,0 (3397)	7,8 (1928)	6,2 (1469)	
Muu asumismuoto	4,0 (1921)	3,3 (817)	4,6 (1104)	
Keskustelu vanhempien kanssa omista asioista				<0,001 ¹
Usein	35,1 (17055)	32,6 (8036)	37,6 (9019)	
Melko usein	30,4 (14769)	29,7 (7313)	31,1 (7456)	
Silloin tällöin	26,3 (12779)	28,3 (6967)	24,2 (5812)	
En juuri koskaan	8,2 (3994)	9,4 (2309)	7,0 (1685)	<0,001 ¹
Kotoa saatu apu koulunkäyntiin				
Aina kun tarvitsen	56,0 (26188)	53,1 (12595)	59,0 (13593)	
Useimmiten	28,2 (13195)	29,0 (6886)	27,4 (6309)	
Harvoin	9,4 (4382)	11,1 (2627)	7,6 (1755)	
En juuri koskaan	6,4 (3006)	6,8 (1620)	6,0 (1386)	
Nuoren ja vanhemman välinen arjen vuorovaikutus				
Keskustelu nuoren koulupäivästä				<0,001 ¹
Usein	34,6 (16797)	39,4 (9700)	29,6 (7097)	
Melko usein	30,5 (14817)	29,0 (7148)	32,0 (7669)	
Joskus	26,4 (12835)	24,0 (5908)	28,6 (6927)	
Ei juuri koskaan	8,5 (4126)	7,6 (1868)	9,4 (2258)	
Kotiintuloajoista sopiminen				<0,001 ¹
Usein	29,9 (14496)	34,5 (8483)	25,2 (6013)	
Melko usein	25,4 (12323)	25,1 (6153)	25,8 (6170)	
Joskus	24,8 (11998)	23,2 (5690)	26,4 (6308)	
Ei juuri koskaan	19,9 (9614)	17,2 (4233)	22,5 (5381)	

(jatkuu)

Taulukko 2 (jatkuu)

	Koko aineisto (n=49256)	Tytöt (n=24784)	Pojat (n=24472)	
Perhetekijät	% (n)	% (n)	% (n)	p-arvo
Salaat vanhemmiltasi mitä teet iltai- sin tai viikonloppuisin				<0,001 ¹
Usein	7,7 (3741)	6,9 (1685)	8,6 (2056)	
Melko usein	8,7 (4197)	7,6 (1867)	9,8 (2330)	
Joskus	26,7 (12883)	24,3 (5971)	29,1 (6912)	
Ei juuri koskaan	56,9 (27495)	61,2 (15001)	52,5 (12494)	
Vanhempasi juttelevat ystäväiesi kanssa heitä tavatessaan				<0,001 ¹
Usein	30,9 (14954)	37,7 (9259)	23,9 (5695)	
Melko usein	31,3 (15151)	31,7 (7770)	30,9 (7381)	
Joskus	27,2 (13170)	23,6 (5785)	30,9 (7385)	
Ei juuri koskaan	10,6 (5142)	7,0 (1726)	14,3 (3416)	
Riidat vanhempien kanssa				<0,001 ¹
Usein	6,4 (3078)	7,6 (1862)	5,1 (1216)	
Melko usein	12,1 (5833)	14,7 (3593)	9,4 (2240)	
Joskus	50,7 (24525)	52,9 (12967)	48,5 (11558)	
Ei juuri koskaan	30,8 (14906)	24,9 (6094)	37,0 (8812)	
Vanhemmilta saatu tuki ja kannus- tus				<0,001 ¹
Usein	47,7 (22977)	49,5 (12118)	45,7 (10859)	
Melko usein	32,7 (15789)	30,5 (7464)	35,1 (8325)	
Joskus	14,7 (7107)	15,6 (3816)	13,9 (3291)	
Ei juuri koskaan	4,9 (2345)	4,4 (1073)	5,4 (1272)	

¹Khiin neliötesti

Taulukko 3. Nuoren ja vanhemman välinen arjen vuorovaikutus (THL Kouluterveyskysely 2015).

	Koko aineisto (n=47258)	Tytöt (n=24061)	Pojat (n=23197)	
Summamuuttuja* (väittämien määrä)	ka±kh	ka±kh	ka±kh	
Nuoren ja vanhemman arjen vuorovaikutus * (6)	3,00±0,55	3,06±0,56	2,94±0,53	<0,001 ¹

*asteikko: 1=ei juuri koskaan, 2=joskus, 3=melko usein, 4=usein, ¹t-testi

5.3 Tyttöjen ja poikien luvattomien poissaolojen yleisyys

Suurin osa (82,7 %) kyselyyn vastanneista tytöistä ja pojista ei ollut raportoinut yhtään luvattonta poissaoloa viimeisen 30 päivän aikana. Yhden päivän poissaolo oli 9 %:lla vastaajista. Tyttöillä (13,6 %) korkeintaan kolmen päivän poissaoloja oli hieman enemmän kuin pojilla (11,8 %). Yli kolmen päivän poissaoloja esiintyi pojilla (5,0 %) tyttöjä (4,2 %) enemmän. (Taulukko 4.)

Taulukko 4. 8.- ja 9.-luokkalaisten tyttöjen ja poikien itseraportoitu luvattomien koulupoissaolojen yleisyys (THL Kouluterveyskysely 2015)

	Koko aineisto % (n)	Tytöt % (n)	Pojat % (n)	
Luvatton poissaolo viimeisen 30 päivän aikana				p-arvo
En yhtään	82,7 (37034)	82,3 (18436)	83,1 (18598)	<0,001 ¹
Yhden päivän	8,9 (3965)	9,3 (2080)	8,4 (1885)	
2–3 päivää	3,8 (1714)	4,3 (954)	3,4 (760)	
Yli 3 päivää	4,6 (2057)	4,2 (933)	5,0 (1124)	

¹Khiin neliötesti

5.4 Taustatekijöiden yhteys luvattomiin koulupoissaoloihin

Kaikilla taustatekijöillä oli tilastollisesti merkitsevä yhteys sekä tyttöjen että poikien kohdalla vähintään yhden päivän luvattomaan poissaoloon ($p < 0,001$). Tyttöjen ja poikien itseraportoimia poissaolopäiviä oli enemmän 9. luokalla kuin 8. luokalla. Joka viidennellä 9. luokan oppilaalla oli vähintään yksi luvaton poissaolo viimeisen kuukauden aikana. (Taulukko 5.)

Vanhempien koulutustaustalla oli yhteys nuoren luvattomiin poissaoloihin. Vähintään yhden päivän luvaton poissaolo oli harvinaisempaa korkeasti koulutettujen vanhempien perheissä. Vanhempien ollessa korkeasti koulutettuja vähintään yhden päivän luvattomia poissaoloja oli 14 %:lla tytöistä ja pojista. Äidin tai isän korkeimman koulutuksen ollessa peruskoulu tai vastaava luvattomia poissaoloja oli lähes 30 %:lla tytöistä ja pojista. Myös vanhempien työllisyystilanteella oli yhteys sekä tyttöjen että poikien luvattomiin poissaoloihin. Perheissä, joissa ei ollut työttömyyttä, sekä tytöistä että pojista 15 %:lla oli luvattomia poissaoloja. Poissaoloja esiintyi enemmän nuorilla, joiden vanhemmillä oli ollut työttömyyttä. Nuoren molempien vanhempien ollessa työttöminä tai lomautettuina poissaoloja oli tytöistä runsaalla neljäsosalla (27,4 %) ja pojista kolmasosalla (32,5 %). (Taulukko 5.)

Taulukko 5. 8.- ja 9.-luokkalaisten tyttöjen ja poikien taustatekijöiden yhteys vähintään yhteen luvattomaan poissaoloon (THL Kouluterveyskysely 2015).

Vähintään yksi luvaton poissaolo viimeisen 30 päivän aikana				
	Tytöt		Pojat	
Taustatekijä	% (n)	p-arvo¹	% (n)	p-arvo¹
Vuosiluokka		<0,001		<0,001
8. luokka	15,2 (1708)		14,3 (1639)	
9. luokka	20,2 (2259)		19,5 (2130)	
Äidin koulutus		<0,001		<0,001
Peruskoulu tai vastaava	26,6 (395)		29,0 (443)	
Lukio tai ammatillinen oppilaitos	20,4 (1274)		18,0 (1129)	
Lukion ja ammatillisen oppilaitoksen lisäksi ammatillisia opintoja	16,7 (998)		15,0 (845)	
Yliopisto, ammattikorkeakoulu tai muu korkeakoulu	14,1 (1111)		13,9 (1062)	
Isän koulutus		<0,001		<0,001
Peruskoulu tai vastaava	26,1 (604)		26,4 (565)	
Lukio tai ammatillinen oppilaitos	18,6 (1354)		17,0 (1212)	
Lukion ja ammatillisen oppilaitoksen lisäksi ammatillisia opintoja	16,2 (851)		14,6 (701)	
Yliopisto, ammattikorkeakoulu tai muu korkeakoulu	13,5 (868)		14,0 (948)	
Vanhempien työllisyystilanne		<0,001		<0,001
Ei työttömyyttä	15,3 (2238)		14,7 (2185)	
Toinen vanhemmista	21,3 (1412)		18,5 (1112)	
Molemmat vanhemmat	27,4 (238)		32,5 (279)	

¹Khiin-neliötesti

5.5 Perhetekijöiden yhteys luvattomiin poissaoloihin

Kaikki tutkimuksen perhetekijät olivat tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä nuorten itsearvioimiin luvattomiin poissaoloihin ($p < 0,001$). Ydinperheessä asuvilla tytöillä ja pojilla oli vähemmän luvattomia poissaoloja kuin muunlaisissa perherakenteissa asuvilla. Yksinhuoltajaperheissä asuvien tyttöjen (27,2 %) ja poikien (24,2 %) luvattomat poissaolot olivat yleisempiä kuin ydinperheessä asuvien tyttöjen (14,1 %) ja poikien (13,4 %). Eniten luvattomia poissaoloja oli pojilla (37,1 %), jotka asuivat jonkun muun kuin oman vanhemman tai vanhempiensa kanssa. (Taulukko 6a.)

Vanhemman ja nuoren välisellä suhteella oli yhteys luvattomiin poissaoloihin. Vähintään yhden päivän luvaton poissaolo oli 34 prosentilla tytöistä ja 33 prosentilla pojista, jotka eivät juuri koskaan keskustelleet omista asioistaan vanhempiensa kanssa. Joka kolmannella tytöllä ja pojalla, jotka eivät saaneet juuri koskaan kotoaan apua koulunkäyntiin, oli luvattomia poissaoloja.

Nuoren ja vanhemman välisellä arjen vuorovaikutuksella oli yhteys luvattomiin poissaoloihin. Luvattomasti poissaolevat tytöt ja pojat arvioivat arjen vuorovaikutuksensa vanhempiensa kanssa huomommaksi kuin ikätoverinsa, joilla ei ollut luvattomia poissaoloja. (Taulukko 6b.)

Taulukko 6a. 8.- ja 9.-luokkalaisten tyttöjen ja poikien perhetekijöiden yhteys vähintään yhteen luvattomaan poissaoloon (THL Kouluterveyskysely 2015).

Vähintään yksi luvaton poissaolo viimeisen 30 päivän aikana				
	Tytöt		Pojat	
Perhetekijä	% (n)	p-arvo ¹	% (n)	p-arvo ¹
Asumismuoto		<0,001		<0,001
Ydinperhe	14,1 (2077)		13,4 (1972)	
Vuoroasuminen	19,6 (455)		17,1 (443)	
Yksinhuoltaja	27,3 (726)		24,2 (530)	
Uusperhe	24,6 (431)		20,8 (283)	
Muulla tavoin	30,8 (231)		37,1 (378)	
Keskustelu vanhempien kanssa omista asioista		<0,001		<0,001
Usein	10,4 (751)		12,1 (995)	
Melko usein	15,4 (1018)		14,8 (1015)	
Silloin tällöin	22,6 (1420)		20,9 (1107)	
En juuri koskaan	34,2 (728)		33,2 (510)	
Kotoa saatu apu koulunkäyntiin		<0,001		<0,001
Aina kun tarvitsen	13,3 (1519)		14,0 (1740)	
Useimmiten	18,1 (1132)		16,6 (962)	
Harvoin	27,7 (666)		27,0 (440)	
En juuri koskaan	36,3 (546)		34,8 (449)	

¹Khiin-neliötesti

Taulukko 6b. 8.- ja 9.-luokkalaisten nuoren ja vanhemman välinen arjen vuorovaikutus* luvattomien poissaolojen suhteen (Kouluterveyskysely 2015).

	Tytöt		Pojat	
	ka± kh (n)	p-arvo ¹	ka±kh (n)	p-arvo ¹
Ei poissaoloa	3,06±0,56 (18436)	<0,001	2,94±0,53 (18598)	<0,001
Vähintään yksi luvaton poissaolo viimeisen 30 päivän aikana	2,72±0,60 (3967)		2,68±0,55 (3769)	

*asteikko: 1=ei juuri koskaan, 2=joskus, 3=melko usein, 4=usein, ¹t-testi

5.6 Luvattomiin poissaoloihin yhteydessä olevat tekijät logistisen regressioanalyysin mukaan

Taustamuuttujien ja perhetekijöiden yhteyttä nuoren luvattomiin poissaoloihin tarkasteltiin logistisen regressioanalyysin avulla. Tarkoituksena oli selvittää mikä tai mitkä tekijät selittävät 8.- ja 9.-luokkalaisten luvattomia poissaoloa koulusta. Selittävästä muuttujasta analyysiin otettiin mukaan ne muuttujat, joiden yhteys ristiintaulukoinnissa osoittautui tilastollisesti merkitseväksi. Tausta- ja perhetekijöistä kaikki muuttujat valikoituivat jatkoanalyysiin. Mallit tehtiin erikseen tytöille ja pojille. Luvattomaan poissaoloon yhteydessä olevia tausta- ja perhetekijöitä on esitetty tyttöjen osalta taulukossa 7 ja poikien osalta taulukossa 8. Sekä tytöillä että pojilla luvattomiin poissaoloihin olivat yhteydessä vakioimattomassa mallissa samat tekijät kuin ristiintaulukoinnin mukaan.

Vakioimattomassa analyysissä tyttöjen kaikki taustatekijät olivat yhteydessä luvattomiin poissaoloihin, lukuun ottamatta molempien vanhempien työttömyyttä. Poikien taustatekijöistä 9.luokka-aste, vanhempien matala koulutus ja molempien tai toisen vanhemman työttömyys olivat yhteydessä poissaoloihin. (Taulukko 7. ja Taulukko 8.)

Perhetekijöitä tarkasteltaessa vakioimaton malli osoitti, että sekä tytöillä että pojilla kaikki perhetekijät olivat yhteydessä luvattomiin poissaoloihin. Omista asioista keskustelun ja tuen puute koulunkäyntiin lisäsivät luvattoman poissaolon todennäköisyyttä. Nuoren ja vanhemman välistä arjen vuorovaikutusta kuvaavan summamuuttujan vakioimaton tarkastelu osoitti yhteyden luvattomaan poissaoloon sekä tytöillä että pojilla. Negatiiviseksi koettu vuorovaikutus lisäsi yhteyttä luvattoman poissaolon todennäköisyyttä tytöillä (OR 3,28, lv 3,08–3,49) ja pojilla (OR 2,85, lv 2,66–3,06). (Taulukko 7. ja Taulukko 8.)

Mahdollisilla sekoittavilla tekijöillä vakiointi muutti ristitulo-suhteita ja tilastollista merkitsevyyttä. Vakioidussa mallissa taustatekijöistä tyttöjen luvattomiin poissaoloihin olivat yhteydessä 9.luokka-aste (OR 1,32, lv 1,22–1,43), isän matala koulutus (OR 1,39, lv 1,19–1,61) ja toisen vanhemman työttömyys (OR 1,19, lv 1,09–1,30). Poikien taustatekijöiden vakiointi osoitti luokka-asteen (OR 1,39, lv 1,28–1,51), äidin matalan koulutuksen (OR 1,41, lv 1,17–1,69) ja molempien vanhempien työttömyyden olevan yhteydessä poissaoloihin.

Vakioidun tarkastelun mukaan tyttöjen luvattomiin poissaoloihin olivat perhetekijöistä yhteydessä muu kuin ei ydinperheessä asuminen, omista asioista keskustelun puute vanhempiensa kanssa sekä heikompi nuoren ja vanhemman välinen arjen vuorovaikutus (OR 2,57, lv 2,35–2,81). Sen sijaan kotoa koulunkäyntiin saatu apu ei ollut yhteydessä vakioidun tarkastelun mukaan. Poikien luvatto-

miin poissaoloihin olivat yhteydessä muussa kuin ydinperheessä asuminen, kotoa koulunkäyntiin saadun avun puute sekä heikompi nuoren ja vanhemman välinen arjen vuorovaikutus (OR 2,14, lv 1,95–2,34). Sen sijaan omista asioista keskustelu ei ollut enää vakioinnin jälkeen yhteydessä poikien luvattomiin poissaoloihin. (Taulukko 7. ja Taulukko 8.)

Taulukko 7. Tausta- ja perhetekijöiden yhteys vähintään yhteen luvattomaan poissaoloon, tyttöjen vakioimattomat ja vakioidut ristitulosuhteet (THL Kouluterveyskysely 2015).

Tytöt	Vähintään yksi luvaton poissaolo viimeisen 30 päivän aikana					
	Vakioimattomat			Vakioidut		
Taustatekijät	OR	95 % lv	p-arvo	OR	95 % lv	p-arvo
Luokka-aste						
8. luokka	1,00			1,00		
9. luokka	1,41	1,32–1,51	<0,001	1,32	1,22–1,43	<0,001
Äidin koulutus						
Yliopisto, ammattikorkeakoulu tai muu korkeakoulu	1,00			1,00		
Lukion ja ammatillisen oppilaitoksen lisäksi ammatillisia opintoja	1,21	1,10–1,33	<0,001	1,07	0,95–1,20	0,183
Lukio tai ammatillinen oppilaitos	1,55	1,42–1,69	<0,001	1,15	1,02–1,29	0,017
Peruskoulu tai vastaava	2,19	1,92–2,50	<0,001	1,25	1,05–1,48	0,011
Isän koulutus						
Yliopisto, ammattikorkeakoulu tai muu korkeakoulu	1,00			1,00		
Lukion ja ammatillisen oppilaitoksen lisäksi ammatillisia opintoja	1,23	1,11–1,37	<0,001	1,05	0,94–1,19	0,345
Lukio tai ammatillinen oppilaitos	1,45	1,33–1,60	<0,001	1,03	0,91–1,16	0,583
Peruskoulu tai vastaava	2,25	2,00–2,53	<0,001	1,39	1,19–1,61	<0,001
Vanhempien työllisyystilanne						
Ei työttömyyttä	1,00			1,00		
Toinen vanhemmista	1,50	1,39–1,62	<0,001	1,19	1,09–1,30	<0,001
Molemmat vanhemmat	2,09	1,78–2,44	0,002	1,22	1,02–1,47	0,030

(jatkuu)

Taulukko 7 (jatkuu)

Perhetekijä						
Perherakenne						
Ydinperhe	1,00			1,00		
Vuoroasuminen	1,48	1,32–1,65	<0,001	1,45	1,28–1,64	<0,001
Yksinhuoltaja	2,28	2,07–2,52	<0,001	1,69	1,51–1,90	<0,001
Uusperhe	1,98	1,76–2,23	<0,001	1,53	1,34–1,75	<0,001
Muulla tavoin	2,71	2,31–3,19	<0,001	1,48	1,21–1,80	<0,001
Keskustelu vanhempien kanssa omista asioista						
Usein	1,00			1,00		
Melko usein	1,57	1,42–1,73	<0,001	1,20	1,07–1,34	0,001
Silloin tällöin	2,52	2,29–2,78	<0,001	1,30	1,15–1,47	<0,001
Ei juuri koskaan	4,51	4,01–5,08	<0,001	1,30	1,10–1,54	<0,001
Kotoa saatu apu koulunkäyntiin						
Tarvittaessa	1,00			1,00		
Useimmiten	1,43	1,32–1,56	<0,001	0,99	0,90–1,09	0,925
Harvoin	2,48	2,23–2,75	<0,001	1,14	1,01–1,29	0,033
En juuri koskaan	3,69	3,28–4,15	<0,001	1,20	1,03–1,40	0,015
Summamuuttuja (väittäminen määrä)						
Nuoren ja vanhemman välinen arjen vuorovaikutus (6)						
	3,28	3,08–3,49	<0,001	2,57	2,35–2,81	<0,001

logistinen regressioanalyysi, OR=ristitulosuhte, lv=luottamusväli

Taulukko 8. Tausta- ja perhetekijöiden yhteys vähintään yhteen luvattomaan poissaoloon, poikien vakioimattomat ja vakioidut ristitulosuhteet (THL Kouluterveyskysely 2015).

Pojat	Vähintään yksi luvaton poissaolo viimeisen 30 päivän aikana					
	Vakioimattomat			Vakioidut		
Taustatekijät	OR	95 % lv	p-arvo	OR	95 % lv	p-arvo
Luokka-aste						
8. luokka	1,00			1,00		
9. luokka	1,45	1,35–1,55	<0,001	1,39	1,28–1,51	<0,001
Äidin koulutus						
Yliopisto, ammattikorkeakoulu tai muu korkeakoulu	1,00			1,00		
Lukion ja ammatillisen oppilaitoksen lisäksi ammatillisia opintoja	1,10	0,99–1,21	0,056	1,02	0,91–1,15	0,657
Lukio tai ammatillinen oppilaitos	1,36	1,24–1,49	<0,001	1,15	1,02–1,30	0,022
Peruskoulu tai vastaava	2,53	2,23–2,88	<0,001	1,41	1,17–1,69	<0,001
Isän koulutus						
Yliopisto, ammattikorkeakoulu tai muu korkeakoulu	1,00			1,00		
Lukion ja ammatillisen oppilaitoksen lisäksi ammatillisia opintoja	1,04	0,94–1,16	0,399	0,98	0,86–1,11	0,756
Lukio tai ammatillinen oppilaitos	1,25	1,14–1,37	<0,001	0,99	0,88–1,12	0,934
Peruskoulu tai vastaava	2,19	1,95–2,47	<0,001	1,22	1,03–1,44	0,016
Vanhempien työllisyystilanne						
Ei työttömyyttä	1,00			1,00		
Toinen vanhemmista	1,31	1,21–1,47	<0,001	1,13	1,01–1,21	0,021
Molemmat vanhemmat	2,78	2,40–3,24	<0,001	1,46	1,21–1,76	<0,001
Perhetekijä						
Perherakenne						
Ydinperhe	1,00			1,00		
Vuoroasuminen	1,32	1,18–1,48	<0,001	1,27	1,12–1,44	<0,001
Yksinhuoltaja	2,05	1,84–2,29	<0,001	1,74	1,53–1,98	<0,001
Uusperhe	1,69	1,47–1,94	<0,001	1,40	1,20–1,63	<0,001
Muulla tavoin	3,79	3,31–4,34	<0,001	2,11	1,77–2,50	<0,001
Keskustelu vanhempien kanssa omista asioista						
Usein	1,00			1,00		
Melko usein	1,26	1,15–1,39	<0,001	1,04	0,93–1,15	0,453
Silloin tällöin	1,92	1,75–2,11	<0,001	1,14	1,01–1,28	0,025
Ei juuri koskaan	3,62	3,19–4,10	<0,001	1,21	1,01–1,43	0,029

(jatkuu)

Taulukko 8 (jatkuu)

Kotoa saatu apu koulunkäyn- tiin						
Aina kun tarvitsen	1,00			1,00		
Useimmiten	1,22	1,12–1,33	<0,001	0,97	0,88–1,07	0,641
Harvoin	2,28	2,02–2,57	<0,001	1,34	1,17–1,55	<0,001
Ei juuri koskaan	3,28	2,89–3,72	<0,001	1,55	1,33–1,82	<0,001
Summamuuttuja (väittäminen määrä)						
Nuoren ja vanhemman välinen arjen vuorovaikutus (6)	2,85	2,66–3,06	<0,001	2,14	1,95–2,34	<0,001

logistinen regressioanalyysi, OR=ristitulosuhde, lv=luottamusväli

6 POHDINTA

6.1 Tutkimustulosten tarkastelu

Tutkimus osoitti, että lähes joka seitsemäs nuori raportoi vähintään yhden luvattoman poissaolon viimeisen kuukauden aikana. Poissaolojen määrä (17,3 %) oli samansuuntainen kuin aiemmissa tutkimuksissa (Attwood & Croll 2006, Henry 2007, Veenstra ym. 2010, Thornton ym. 2013, Askeland ym. 2015). Vertailua vaikeuttaa luvattoman poissaolon erilaiset määritelmät. Kansallisissa tutkimuksissa luvatonta poissaoloa on tarkasteltu vähintään kahden päivän poissaolona (Luopa ym. 2014, Mattikka ym. 2014), jolloin poissaolomäärät ovat jääneet hieman harvemmiksi (9%). Luvattomien poissaolojen määrää on seurattu myös vähintään kolmen päivän poissaolona viimeisen kuukauden aikana, jolloin luvatonta poissaoloa raportoi neljä prosenttia vastaajista (Kaltiala-Heino ym. 2014). Aiemmissä tutkimuksissa (Attwood & Croll 2006, Henry 2007, Ingul ym. 2012, Askeland ym. 2015) havaitut tyttöjen poikia yleisemmät luvattomat poissaolot sekä poissaolojen lisääntyminen luokka-asteelta toiselle siirryttäessä tulivat esille myös tässä tutkimuksessa. Luvattomien poissaolojen syyt saattavat olla tytöillä erilaiset kuin pojilla. Tyttöjen poissaolojen syynä oli enemmän somaattista oireilua kuin pojilla (Havik ym. 2014).

Tässä tutkimuksessa vastaajien *taustatekijöillä* oli tilastollisesti merkitsevä yhteys poissaoloihin. Taustatekijöistä vanhempien koulutustausta ja työllisyystilanne olivat yhteydessä luvattomiin poissaoloihin. Korkeasti koulutettujen vanhempien nuorilla oli vähemmän luvattomia poissaoloja. Tätä tulosta tukevat aiemmat tutkimustulokset (Thornton ym. 2013, Şahin ym. 2016). Myös aiempien tutkimusten mukaan vanhempien työllisyystilanne oli yhteydessä nuoren luvattomiin koulupoissaoloihin (Kaltiala-Heino ym. 2003, Ingul ym. 2012, Thornton ym. 2013, Staudt 2014). Vanhempien työttömyyden taustalla saattaa kuitenkin olla monia syitä ja niiden syy-seuraussuhdetta ei voitu tässä tutkimuksessa osoittaa. Karvosen ja Salmen (2016) mukaan perheiden köyhyys on monisyinen ongelma, jonka taustalla on vanhempien matala koulutus ja työtilanteen muutokset.

Tämä tutkimus osoitti kaikkien *perhetekijöiden* yhteyden nuoren luvattomiin koulupoissaoloihin. Eiydinperherakenne, keskustelun puute omista asioista vanhempiensa kanssa ja nuoren kotoa saadun avun puute koulunkäyntiin näyttäytyivät yksittäisessä tarkastelussa olevan yhteydessä luvattomiin poissaoloihin.

Tähän tutkimukseen osallistuneista suurin osa asui ydinperheessä. Luvattomat poissaolot olivat yleisempiä ei-ydinperheessä asuvilla kuin molempien vanhempiensa kanssa asuvilla nuorilla. Myös aiemmissa tutkimuksissa on todettu yksinhuoltajaperheissä asuvilla nuorilla enemmän poissaoloja kuin ydinperheessä asuvilla (Kaltiala-Heino ym. 2003, Guevara ym. 2013, Maynard ym. 2012, Okwakpam & Okwakpam 2012, Staudt 2014).

Kotoa koulunkäyntiin saadulla avulla näyttäisi tämän tutkimuksen mukaan olevan yhteys tyttöjen ja poikien luvattomiin poissaoloihin. Joka kolmas nuori, joka koki kotoa saadun avun puutetta koulunkäyntiin, raportoi myös luvattomista poissaoloista. Vanhempien antama tuki nuoren koulunkäyntiin oli myös aiempien tutkimusten mukaan yhteydessä luvattomiin poissaoloihin. Nuoren ajoittainen kotitehtävien valvonta lisäsi poissaolon todennäköisyyden kaksinkertaiseksi verrattuna vanhempien säännölliseen valvontaan (Attwood & Croll 2006). Thorntonin ym. (2013) mukaan vanhempien yhteydenpito kouluun ja nuoren koulukäynnin seuraaminen ja tukeminen vähensivät luvattomien poissaolojen riskiä. Parr ja Bonitz (2015) osoittivat vanhempien koulutustaustan sekä osallistumisen nuoren koulutyöhön olevan yhteydessä poissaoloihin sekä myöhemmin opiskelun keskeyttämiseen. Myös Lannegrand-Willemsin ym. (2011) ja Maynardin ym. (2012) tutkimusten mukaan vanhemmiltaan tukea saavilla nuorilla oli vähemmän luvattomia poissaoloja kuin ilman tukea olevilla nuorilla.

Nuoren ja vanhemman välisellä arjen vuorovaikutuksella oli tämän tutkimuksen mukaan yhteys vähintään yhden päivän luvattomaan poissaoloon viimeisen kuukauden aikana sekä tytöillä että pojilla. Arjen vuorovaikutus selitti luvattomia poissaoloja vakioimattomassa ja vakioidussa tarkastelussa. Luvattomasti poissaolevat kokivat vuorovaikutuksen heikommaksi kuin säännöllisesti koulutyöhön osallistuvat. Samansuuntaisia tuloksia on saatu kansainvälisissä tutkimuksissa. (Okwakpam & Okwakpam 2012.) Aiempien Kouluterveyskyselyjen mukaan yläkoululaisten keskusteluvaikeudet vanhempiensa kanssa ovat vähentyneet 3–6 prosenttia vuosista 2000/2001 (Luopa ym. 2014). Tämä tutkimus toi kuitenkin esiin luvattomasti poissaolevien nuorten kokemat arjen vuorovaikutuksen ongelmat omien vanhempiensa kanssa. Myös tuoreen PISA-tutkimuksen mukaan vanhemman tuki ja kiinnostus nuoren koulunkäyntiin on yhteydessä perheen sosioekonomiseen taustaan voimakkaammin Suomessa kuin muissa maissa. Alimman sosioekonomisen taustan nuoret kokivat saaneensa vähemmän tukea koulunkäynnilleen kuin ylimmän sosioekonomisen taustan nuoret. (Väljærvi 2017.) Nuoruuteen kuuluva irtaantuminen omista vanhemmista saattaa selittää koettua keskusteluvaikeutta. Kehitysvaiheeseen kuuluvat mielialan vaihtelut, ristiriidat vanhempien kanssa, itsekeskeisyys ja ikätovereiden merkityksen lisääntyminen. Normaalin ja häiriintyneen kehityksen välinen ero saattaa yksilötasolla olla hyvin vähäinen ja vaikeasti erotettavissa. (Aalto-Setälä & Marttunen 2007.)

Tämä tutkimus osoitti luvattomasti poissaolevilla nuorilla olevan ikätovereitaan enemmän negatiiviseksi koettua vuorovaikutusta omien vanhempiansa kanssa. Riitaisalla vanhempisuhteella on todettu olevan yhteys myöhempään hyvinvointiin. Kinnusen ym. (2010) 14-vuotiaille suunnatun tutkimuksen mukaan riitaisa suhde isään oli tytöillä yhteydessä vihamielisyyteen ja pojilla psykosomaattisiin oireisiin. Luvattomalla poissaolollaan nuori saattaa kuitenkin toivoa tulevansa nähdyksi. Kearneyn (2007) sekä Dupen ja Orpinasin (2009) mukaan koulusta poissaolon riskiä selittää muun muassa nuoren läheisiltään tavoittelema huomio ja koulun ulkopuolisten konkreettisten palkintojen tavoittelu.

Luvattomasti poissaolevien nuorten kokemus vanhempien valvonnan vähäisyydestä tuli esille myös Henryn (2007) tutkimuksessa. Nuoren hyvinvointia tukevat vanhempien tietoisuus teini-ikäisen iltojen ja viikonloppujen vietosta, ystävien tunteminen ja keskustelu nuoren kanssa tämän asioista. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että nuorilla on enemmän erilaisia mielenterveyden häiriöiden oireita, jos vanhemmat eivät ole tietoisia nuoren ystäväistä ja nuori salaa viikonlopun viettonsa vanhemmiltaan. (Fröjd ym. 2007.)

Vanhempien huolenpidon puute osoittautui myös Okwakpamin ja Okwakpamin 2012 (n=105) ja Gren-Landellin ym. 2015 (n=158) opettajille sekä Şahinin ym. 2016 (n=64) rehtoreille suunnattujen kyselyjen mukaan olevan yhteydessä nuoren luvattomiin poissaoloihin. Kyseisten tutkimusten mukaan luvattomien poissaolojen taustalla oli perheeseen liittyviä syitä. Muun muassa vanhempien heikko kontrolli ja valvonta sekä yhden vanhemman kanssa asuminen olivat opettajien mukaan yhteydessä nuoren poissaoloihin. Opettajat ja rehtorit tunnistivat luvattomiin poissaoloihin yhteydessä olevat tekijät, jotka tulivat myös tässä tutkimuksessa esille.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus

Kvantitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden arviointi kohdistuu mittaamiseen, aineiston keruuseen ja tulosten luotettavuuteen. Luotettavuutta arvioidaan tarkastelemalla tutkimuksen *validiteettia* ja *reliabiliteettia*. Validi tutkimus on mitannut sitä, mitä oli tarkoitus, tutkimus ei sisällä systemaattisia virheitä ja tutkimus antaa keskimäärin oikeita tuloksia. (Heikkilä 2009.) Tämän tutkimuksen validiteetti pyrittiin varmistamaan huolellisella etukäteissuunnittelulla ja tutkimussuunnitelmalla. Tutkimuksen validiteettiin pyrittiin laatimalla tutkimuskysymykset mahdollisimman täsmällisesti vastaamaan tutkimusongelmaan. Tutkimusmenetelmät valittiin tutkimusongelman mukaisesti.

Reliaabeli tutkimus antaa täsmällisiä, ei-sattumanvaraisia tuloksia ja tutkimus on mahdollista toistaa samanlaisin tuloksin. Tutkimuksen reliabiliteetti varmistetaan riittävän suurella ja edustavalla

otoskoolla. Lisäksi luotettavuutta vahvistetaan huolellisella tiedonkeruulla, tulosten syötöllä ja käsittelyllä. (Heikkilä 2009.) Tämän tutkimuksen reliabiliteetti pyrittiin varmistamaan käyttämällä riittävän suurta otoskokoa ja huolellisella aineiston käsittelyllä.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen Kouluterveyskyselyn vertailukelpoista aineistoa on koottu vuodesta 1995 lähtien. Kysely on tehty vuodesta 2013 alkaen samanaikaisesti koko Suomessa, ja kyselylomaketta on päivitetty säännöllisesti. Kysely on kokonaistutkimus ja siihen osallistuu koko ikäluokka. (Luopa ym. 2014.)

Mittaamisen reliabiliteetti kertoo mittarin kyvystä tuottaa ei-sattumanvaraisia tuloksia (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2010). Kouluterveyskyselyssä on käytetty pääosin samoja muuttujia ja mittarin kehittämiseksi on muutamia muuttujia jätetty pois tai vaihdettu luokitusta. Nuoren ja vanhemman arjen vuorovaikutusta kysyttiin vuoden 2015 kyselyssä aiempaa yksityiskohtaisemmin. (Halme ym. 2016.) Tässä tutkimuksessa nuoren ja vanhemman arjen vuorovaikutusta kuvaava summamuuttuja muodostettiin kuudesta muuttujasta. Summamuuttujan sisäistä johdonmukaisuutta testattiin Cronbachin alfa -kertoimella (0,61), jota voidaan pitää hyväksyttävänä. (Heikkilä 2009.) Muuttujien mahdollinen keskinäinen korrelaatio hankaloitti regressioanalyysin tulosten tarkkuutta (Kvanti-MOTV 2017).

Tämän tutkimuksen mittarin reliabiliteettia arvioitaessa ei tiedetä miten vastaajat olivat ymmärtäneet kysymykset ja miten heitä oli motivoitu vastaamaan. Tutkimuksen heikkoutena voi pitää luvattoman poissaolon yhtenäisen ja vakiintuneen määritelmän puutetta. Yhtenäisen määritelmän puute ilmeni myös kansainvälisissä tutkimuksissa. Tämän tutkimuksen aineisto oli nuorten itseraportoimaa, joten vastaajajarha on voinut vaikuttaa tuloksiin. Näiden harhojen minimoimiseksi kaikkia vastaajia oli informoitu vastausten luottamuksellisuudesta. Kuitenkin nuoren luvatonta poissaoloa koskevaan kysymykseen oli jättänyt vastaamatta lähes joka kymmenes tutkimukseen osallistuneista (9%, n=4486). Lisäksi kysely oli saattanut ajoittua ajankohtaan, jolloin luvattomasti poissaolevat eivät olleet paikalla, ja näin poissaolojen määrä saattoi olla todellisuudessa suurempi. Tutkimusaineiston suuri koko kuitenkin pienentää satunnaisvirhettä.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa on syytä huomioida, että Kouluterveyskyselyn avulla oli mahdollista tarkastella vain tiettyjä nuoren tausta- ja perhetekijöitä. Kaikki tähän tutkimukseen valikoituneet perhetekijät olivat aiemmissa tutkimuksissa osoittautuneet olevan yhteydessä luvattomiin poissaoloihin. Tutkimus oli poikkileikkaustutkimus, joten luvattomien poissaolojen ja perhetekijöiden syy-seurausyhteyttä ei voitu selvittää.

Kvantitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta vahvistaa edustava ja tarpeeksi suuri otoskoko (Heikkilä 2009, Kankkunen-Vehviläinen-Julkunen 2010). Kyselyyn vastasi 50 404 peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilasta. Sukupuolijakauma oli aineistossa tasainen ja ikä rajattu luokka-astetta vastaavaksi. Verrattuna vuoteen 2013 vastaajia oli noin puolet vähemmän. Vastaajien määrän lasku johtui tiedonkeruun teknisistä ongelmista. Sähköisen vastaamisen ongelmat eivät oleellisesti vaikuttaneet vuoden 2015 Kouluterveyskyselyn tulosten raportoitavan tiedon laatuun ja tietoja voidaan pitää kansallisesti yleisettävänä. (Halme ym. 2016.) Tutkimukseen osallistuneiden määrän ollessa suuri tulokset tulivat helpommin tilastollisesti merkitseväksi. Logistisessa regressioanalyysissä malliin jäi mukaan 82 % työtöistä ja 83 % pojista, joten senkin tulokset kuvasivat hyvin nuorten luvattomiin poissaoloihin yhteydessä olevia tekijöitä.

Tämän tutkimuksen teoriaosuuden luotettavuutta saattaa heikentää kieliharha. Kirjallisuusosioon valikoituneet artikkelit olivat englanninkielisiä, joten mahdollisia merkittäviä tutkimustuloksia on saattanut jäädä tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Tutkijan äidinkieli on suomi, joten artikkeleiden läpikäymisestä huolimatta teoriaosuudesta on saattanut jäädä pois tutkimustuloksia, jotka olisivat vastanneet asetettuun tutkimuskysymykseen. Tutkimusprosessin aikana palattiin toistuvasti löydettyihin tutkimusjulkaisuihin mahdollisimman oikean ymmärryksen saamiseksi tutkimustuloksista. Luotettavuutta saattoi heikentää tutkijan kokemattomuus tutkimuksen teosta, tilastollisten menetelmien toteuttamisesta ja aineiston analysoinnista. Tilastolliset testit tehtiin kuitenkin tilastoasiantuntijan ja ohjaajien tuella useaan kertaan, ja tulokset tarkastettiin taulukoinnin ja raportoinnin yhteydessä mahdollisimman huolellisesti.

6.3 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksen teossa noudatettiin hyvää tieteellistä käytäntöä tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa. Eettisesti hyvässä tutkimuksessa tutkimuksen aihe on perusteltu ja tutkimusaiheen tulee olla hyödyllinen sekä yhteiskunnallisesti merkittävä (Hirsjärvi 2002, Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009). Tutkimusaiheen valinta oli perusteltu ja lähtökohtana oli peruskoulua päättävän nuoren kasvun ja kehityksen sekä vanhemmuuden tukeminen. Saatua tutkimustulosta voidaan myöhemmin hyödyntää nuorille ja perheille tarkoitettujen palvelujen kehittämisessä.

Tutkimuksessa noudatettiin tiedeyhteisön sovittuja toimintatapoja koko tutkimusprosessin ajan. Aikaisemman tutkitun tiedon haku tehtiin systemaattisesti ja haut raportoitiin siten, että ne on mahdollista toistaa. Lisäksi teoriaosuuden lähdemerkinnät tehtiin tarkasti ja alkuperäisten tutkimusten tekijöitä ja heidän julkaisujaan kunnioittaen. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009.)

Tämän tutkimuksen aineistona käytettiin valtakunnallista Kouluterveyskyselyä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuseettinen työryhmä on arvioinut kyselyn toteuttamistavan ja kyselylomakkeen vuonna 2012. Aineisto koostui vastaajien itsensä ilmoittamista tiedoista, ja tutkimukseen osallistujia oli informoitu asianmukaisesti tutkimuksen suorittajasta, aineiston käsittelystä sekä tietosuojasta. Tutkimukseen osallistujilla on oltava aito vapaaehtoinen oikeus valita osallistumisensa. Tutkimukseen osallistujia on informoitava tutkimuksen aiheesta, tavoitteista, aineiston käsittelystä ja tietosuojasta. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009.) Tässä tutkimuksessa kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista ja nimetöntä. Ennen kyselyn toteuttamista vastaajia ja heidän huoltajiaan oli tiedotettu tutkimuksesta. (Halme ym. 2016.)

Tutkimukselle haettiin aineistonkäyttölupa Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta. Aineistoa käsiteltiin huolellisesti Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ohjeiden mukaisesti, aineistoon viitattiin asianmukaisesti ja aineisto hävitettiin tutkimuksen raportoinnin jälkeen. Tutkimus raportoitiin Tampereen yliopiston opinnäyteohjeen mukaisesti.

6.4 Kehittämisehdotukset

Tässä tutkimuksessa tuotettua tietoa voidaan hyödyntää oppilaitosten oppilashuoltoa kehitettäessä. Opiskeluhoitolain tarkoituksena on edistää opiskelijoiden hyvinvointia ja turvata varhainen tuki sitä tarvitseville. Kouluterveydenhuoltoa ohjaavan asetuksen mukaiset 8. luokan laajat terveystarkastukset tarjoavat luontevan mahdollisuuden nuoren ja perheen hyvinvoinnin selvittämiseen (VNA 338/2011). Tämä tutkimus osoitti yläkoululaisen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen yhteyden luvattomiin poissaoloihin. Perheen sosioekonomisen tilanteen ja vuorovaikutussuhteiden selvittäminen tulisi kuulua luontevana osana terveystarkastusta.

Askelandin ym. (2015) Norjassa tehdyssä tutkimuksessa havaittiin, että runsaasti poissaolevilla oli enemmän kontakteja terveydenhuollon tai koulun tukipalveluihin. Kuitenkin 40 prosentilla paljon poissaolevista ei ollut mitään yhteyttä terveydenhuoltoon tai muuhun tukipalveluun viimeisen lukukauden aikana. Suomessa kouluterveydenhuollon laajat terveystarkastukset toteutuvat kuntien sosiaali- ja terveystalouden lupa- ja valvontavirasto Valviralle vuonna 2012 ilmoittaman tiedon mukaan 69 prosentissa terveyskeskuksista. Täsmällistä toteutusprosentin määrittelyä vaikeuttaa erilaiset tulkinnot laajoista terveystarkastuksista. (Wiss ym. 2012.) Silvánin ym. (2014) tutkimuksessa selvitettiin syitä vanhempien poisjäännille yläkoulun kouluterveydenhuollon laajoista terveystarkastuksista. Tutkimuksen mukaan osa 8.-luokkalaisten vanhemmista ei pitänyt tarpeellisena osallistua yläkoululaisen terveystarkastukseen. Kouluterveydenhuoltoa ohjaava asetus edellyttää terveystarkastuksista poisjäävän oppilaan tuen tarpeen selvittämistä (VNA 338/2011). Tämä tutkimus toi esiin yläkouluikäisten

vanhempien osallistumisen tärkeyden terveystarkastuksiin. Vanhemmille ja nuorille on tarpeen korostaa terveystarkastuksien merkitystä koko perheen hyvinvoinnin arvioijana sekä tuen antajana säännölliseen koulutyöhön.

Tämä tutkimus toi esiin nuoren itsearvioiman luvattoman poissaolon määrän koulusta. Poissaolon vertailua vaikeuttaa kuitenkin luvattoman koulupoissaolon yhtenäisen määritelmän puute. Yhteisesti hyväksytyt tulokset saattaa johtaa oppilaitostasolla vaihteleviin käytäntöihin luvattomiin poissaoloihin puuttumisessa sekä niiden raportoinnissa. Luvattomien poissaolojen yleisyydestä Suomessa ei ole saatavilla vertailukelpoista tietoa (Terveystarkastuksen ja hyvinvoinnin laitos 2016b). Luvattomiin poissaoloihin reagointi ei ole vain sääntöjen ja ohjeistuksien noudattamista, vaan luvattomaan poissaoloon puuttuminen on aina tärkeää nuoren itsensä kannalta. Poissaolojen systemaattinen kirjaamistapa yhdessä poissaoloihin puuttumisen kanssa on oppilaitoksen velvoite, jolla pyritään tukemaan säännölliseen koulutyöhön osallistumista.

6.5 Jatkotutkimusaiheet

Tässä tutkimuksessa nuoren ja vanhemman välisen arjen vuorovaikutuksen vähäisyys osoittautui olevan yhteydessä 8.- ja 9.-luokkalaisten luvattomiin poissaoloihin. Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia laadullisin menetelmin nuoren ja heidän vanhempiensa näkemyksiä luvattomista poissaoloista. Laadullinen tutkimusmenetelmä tarjoaisi nuorille ja heidän vanhemmilleen mahdollisuuden omien näkemysten esiin tuomiseen.

Jatkossa olisi tärkeää tutkia vanhempien 8. luokan laajoihin terveystarkastuksiin osallistumisen yhteyttä nuoren säännölliseen koulunkäyntiin. Tämä tutkimus toi esiin vanhempien osoittaman mielenkiinnon ja osallistumisen nuoren koulutyön tukemiseen olevan yhteydessä luvattomiin poissaoloihin. Laajat terveystarkastukset tarjoavat ainutlaatuisen mahdollisuuden nuoren, vanhemman, koulun ja kouluterveydenhuollon kohtaamiseen.

Oppilaitoksissa on käytössä erilaisia malleja poissaoloihin puuttumiseen, joiden tavoitteena on tukea nuorta säännölliseen koulutyöhön. Koulu- ja perheinterventioiden, joilla tuetaan vanhemmuutta ja koulun ja kodin yhteistyötä, on todettu vähentävän nuoren luvattomia poissaoloja (Epstein & Sheldon 2002, Zhang 2007). Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia, miten erilaiset perheeseen kohdistuvat interventiot tukevat nuoren koulunkäyntiä.

7 PÄÄTELMÄT

Tämän tutkimuksen perusteella voidaan esittää seuraavat päätelmät perhetekijöiden yhteydestä nuorten luvattomiin koulupoissaoloihin:

1. Luvottomien koulupoissaolojen määrä yläkouluikäisillä on sekä Suomessa että kansainvälisesti samansuuntainen. Joka seitsemännellä nuorella on ollut vähintään yksi luvaton poissaolopäivä koulusta viimeisen kuukauden aikana.
2. Koulusta luvattomasti poissaolevat nuoret ovat heterogeeninen ryhmä.
3. Vanhempien koulutus ja työllisyystilanne sekä perherakenne ovat yhteydessä nuoren luvattomiin poissaoloihin. Luvattomasti poissaolevilla nuorilla on enemmän negatiivista vuorovai-
kutusta omien vanhempiensa kanssa kuin säännöllisesti koulutyöhön osallistuvilla nuorilla.
4. Poissaolojen nostaminen keskusteluun on mahdollista kouluterveydenhuollon laajoissa terveystarkastuksissa.

LÄHTEET

- Aalto-Setälä T. & Marttunen M. 2007. Nuoren psyykinen oireilu – häiriö vai normaalia kehitystä? *Lääketieteellinen Duodecim Aikakauskirja* 123(2), 207–213.
- Ahlberg V. & Siimes M. 2007. Lapsesta aikuiseksi – nuoren kypsyminen naiseksi ja mieheksi. Kustannusosakeyhtiö Nemo. Helsinki.
- Askeland K.G, Haugland S., Stormark K.M., Boe T. & Hysing M. 2015. Adolescent school absenteeism and service use in a population-based study. *BMC Public Health* (15), 1–9.
- Attwood G. & Croll P. 2006. Truancy in Secondary School Pupils: Prevalence, Trajectories and Pupil Perspectives. *Research Paper in Education* 21(4), 467–484.
- Bailey A., Istre GR., Nie C., Evans J., & Quiton R. 2017. Truancy and Injury-Related Mortality. *Injury Prevention* 21(1), 57-59.
- Berg I. 1997. School refusal and truancy. *Archive of Diseases in Childhood*. 76:90–1.
- Black AT., Seder RC. & Kekahio W. 2014. Review of research on student nonenrolment and chronic absenteeism: A report for the Pacific Region. National Center for Education Evaluation and Regional Assistance. http://ies.ed.gov/ncee/edlabs/regions/pacific/pdf/REL_2014054.pdf
- Birkett M., Russel S. & Corliss H. 2014. Sexual-Orientation Disparities in School: Th Mediational Role of Indicators of Victimization in Achievement and Truancy Because of Feeling Unsafe. *American Journal of Public Health*. 104(6), 1124–1128.
- Claes E., Hooghe M. & Reeskens T. 2009. Truancy as a Contextual and School-Related Problem: A Comparative Multilevel Analysis of Country and School Characteristics on Civic Knowledge among 14 Year Olds. *Educational Studies* 35(2), 123–142.
- Duarte R. & Escario J.J. 2006. Alcohol Abuse and Truancy among Spanish Adolescents: An Count-Data Approach. *Economics of Education Review* 25(2), 179–187.
- Dube S. R. & Orpinas P. 2009. Understanding Excessive School Absenteeism as School Refusal Behavior. *Children & Schools* 31(2), 87–95.
- Egger H.L., Costello J. & Angold A. 2003. School refusal and psychiatric disorders: a community study. *Journal American Academy of Child & Adolescence Psychiatric*. 42(7), 797–807.
- Ek H. & Eriksson R. 2013. Psychological Factors Behind Truancy, School Phobia, and School Refusal: A Literature Study. *Child & Family Behavior Therapy* 35(3), 228–248.
- Epstein J. & Sheldon, S. 2002. Present and accounted for: Improving student attendance through family and community involvement. *The Journal of Educational Research* 95(5), 308– 317.
- Flaherty C., Sutphen R. & Ely G. 2012. Examining substance abuse in truant youths and their caregivers: Implications for truancy intervention. *Children & Schools* 34 (4), 201–211.

- Fröjd S. 2010. Oppilaiden poissaolojen seuranta. Teoksessa Rimpelä M., Fröjd S. & Peltonen H. (toim.) Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen perusopetuksessa 2009 Peruseräraportti. Koulutuksen seurantaraportti 2010:1. Opetushallitus. Helsinki.
- Fröjd S. 2008. Mental Health in Middle Adolescence. Association of Family Factors with Diverse Maladjustment Outcomes. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Tampere
- Fröjd S. Marttunen M. & Kaltiala-Heino R. 2007. Perhe ja nuoren mielenterveyden häiriöt. *Suomen Lääkärilehti*. 62(12), 1249–1254.
- Gren-Landell M., Allvin CE., Bradley M., Andersson M. & Andersson G. 2015. Teachers' views on risk factors for problematic school absenteeism in Swedish primary school students. *Educational Psychology in Practice* 31(4), 412–423.
- Gråsten-Salonen H. 2005. Poissaolojen seurannan toimintamallin laatiminen. Opetushallitus. http://edu.fi/yleissivistava_koulutus/hyvinvointi_koulussa/oppilas_ja_opiskelijahuolto/erilaiset_ongelma- ja_kriisitilanteet/poissaolot/toimintamallin_laatiminen_koulupoissaolojen_seurantaan [luettu 20.2.2017]
- Gottfried M. 2011. The Determental Effects of Missing School: Evidence from Urban Siblings. *American Journal of Education* 117(2), 147–182.
- Guevara J., Mandell D., Danagoulian S., Reyner J. & Pati S. 2013. Parental Depressive Symptoms and Children's School Attendance and Emergency Department use: A Nationally Representative Study. *Matern Child Health Journal* 17(6), 1130–1137.
- Halme N., Kivimäki H., Luopa P. & Matikka A. 2016. Kouluterveyskysely 2015. Oppilaitos-, ope- tuspiste- ja kuntakohtaisten tulosten raportointi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Havik T., Bru E. & Ertesvåg SK. 2014. Parental perspective of the role of school factors in school refusal. *Emotional and Behavioural Difficulties*. 19(2), 131–153.
- Heikkilä T. 2014. Tilastollinen tutkimus. 9. uudistettu painos. Edita Publishing, Helsinki.
- Henry KL. 2007. Who's Skipping School: Characteristics of Truants in 8th and 10th Grade. *Journal of School Health* 77 (1), 29–35.
- Hirsimäki T., Rantanen A., Kivimäki H., Koivisto A-M. & Joronen K. 2015. Perhetekijöiden yhteys ammattiin opiskelevien tyttöjen ja poikien itsearvioituun masentuneisuuteen. *Hoitotiede* 27(3), 199–212.
- Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2009. Tutki ja kirjoita. 6.–8. painos. Tammi. Helsinki
- Hunt M. & Hopko D. 2009. Predicting high school truancy among students in the Appalachian South. *The Journal of Primary Prevent* 30(5), 549–567.
- ICD-hakuohjelma. 2015. <http://www.terveysportti.fi/helios.uta.fi/terveysportti/icd10.koti> [luettu 22.2.2017]
- ICD-10. 2016. International statistical classification of diseases and related health problems. World Health Organization. <http://apps.who.int/classifications/icd10/browse/2016/en#/F90-F98> [luettu 22.2.2017]

- Ingul JM., Klöckner CA., Silverman WK. & Nordahl HM. 2012. Adolescent school absenteeism: modelling social and individual risk factors. *Child and Adolescent Mental Health* 17(2), 93–100.
- Kaltiala-Heino R., Poutanen P., Kilkku N. & Rimpelä M. 2003. Runsaiden koulupoissaolojen yhteys mielenterveysongelmiin yläasteikäisillä nuorilla. *Suomen Lääkärilehti* 58(14), 1677–1683.
- Kaltiala-Heino R., Ranta K. & Fröjd S. 2010. Nuorten mielenterveys koulumaailmassa. *Lääketieteellinen Aikauskirja Duodecim* 126(17), 2033–2039.
- Kaltiala-Heino R., Welling J. & Fröjd S. 2014. Tamperelaisten 9.-luokkalaisten mielenterveys luku-vuosina 2002-3 ja 2012-13. Pirkanmaan sairaanhoitopiirin julkaisuja 1/2014.
- Kankkunen P. & Vehviläinen-Julkunen K. 2010. Tutkimus hoitotieteessä. SanomaPro. Helsinki
- Kanste O., Halme N. & Perälä M-L. 2016. Viidesluokkalaisten oppilaiden vanhempien näkemyksiä hyvinvoinnista, palveluista ja kouluyhteisöstä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Raportti 1/2016.
- Karvonen S. & Salmi M. (toim.) 2016. Lapsikäyhyys Suomessa 2010-luvulla. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Työpäperi 30/2016.
- Kearney CA. 2007. Forms and Functions of School Refusal Behavior in Youth: An Empirical Analysis of Absenteeism Severity. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 48(1), 53–61.
- Kearney CA. 2008a. School absenteeism and school refusal behavior in youth: A contemporary review. *Clinical Psychology Review* 28(3), 451–471.
- Kearney CA. 2008b. An Interdisciplinary Model of School Absenteeism in Youth to Inform Professional Practice and Public Policy. *Education Psychology Review* 20(3), 257–282.
- Kim HY. & Page T. 2013. Emotional bonds with parents, emotion regulation, and school-related behavior problems among elementary school truants. *Journal of Child Family Studies* 22, 869–878.
- Kinnunen P., Laukkanen E. & Kylmä J. 2010. Nuoruusiän vanhempi-suhteiden, päihteidenkäytön ja koulukokemusten yhteys varhaisaikuisuuden mielenterveyteen. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 47, 234–243.
- Kuusela J. Peltonen H. & Rimpelä M. 2007. Poissaolot ja niiden seuranta. Teoksessa Rimpelä M., Rigoff A-M., Kuusela J. & Peltonen H. (toimittajat). 2007. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskoulussa – peruseräraportti kyselystä 7.–9. vuosiluokkien koululle. Opetushallitus, Stakes ja tekijät. http://www.oph.fi/download/46848_hyvvoinnined.pdf [luettu 18.2.2017]
- KvantiMOTV. 2017. *Regressioanalyysi*. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/logregresio/logistinen.html>. [luettu 1.5.2017]
- Lannegrand-Willems L., Cosnefroy O. & Lecigne A. 2011. Prediction of Various Degree of Vocational Secondary School Absenteeism: Importance of the Organization of the Educational System. *School Psychology International* 33(3), 294–307.
- Luopa P, Kivimäki H, Matikka A, Vilkki S., Jokela J, Laukkanen E. & Paananen R. 2014. Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-2013. Kouluterveyskyselyn tulokset. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Raportti 25/2014.

Marttunen M. & Karlsson L. 2013. Nuoruus ja mielenterveys. Teoksessa: Marttunen M., Huurre T., Strandholm T. & Viialainen R. (toim.) 2013. Nuorten mielenterveyshäiriöt Opas nuorten parissa työskenteleville aikuisille. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Opas 25.

Matikka A., Luopa P., Kivimäki H., Jokela J. & Paananen R. 2014. Maahanmuuttajataustaisten 8. ja 9.-luokkalaisten hyvinvointi. Kouluterveyskysely 2013. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Raportti 26/2014.

Maynard BR., Salas-Wright CP., Vaughn MG. & Peters KE. 2012. Who Are Truant Youth? Examining Distinctive Profiles of Truant Youth Using Latent Profile Analysis. *Journal Youth Adolescence* 41, 1671–1684.

Moens E., Braet C., Bosmans G. & Rosseel Y. 2009. Unfavourable family characteristics and their associations with childhood obesity: a cross-sectional study. *European Eating Disorders Review*. 17(4), 315–323.

Mure K., Konu A., Kivimäki H., Koivisto A-M. & Joronen K. 2014. Perheateriöinnin yhteys 8.- ja 9.-luokkalaisten päihteidenkäyttöön. *Sosiaalilääketieteellinen aikauslehti* 51(2), 88–100.

Murray L., Woollgar M., Martins C., Chirstaki A., Hipwell A. & Cooper A. 2006. Conversations around homework: links to parental mental health, family characteristics and child psychological functioning. *British Journal of Developmental Psychology* 24(1), 125–149.

Myllyniemi S. (toim.) 2015. Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_ISSUU.pdf [luettu 10.2.2017]

Myrskylä P. 2011. Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys. 12/2011.

Nummenmaa L. 2009. Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät. Tammi. Helsinki.

Okwakpam IN. & Okwakpam IO. 2012. Causes and levels of truancy among secondary school students: A case study of Rivers State, Nigeria. *Problems of Education in the 21st Century* 45, 51–62.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. 2013. 30.12.2013/1287.

Paananen R, Ristikari T, Merikukka M, Rämö A, & Gissler M. 2012. Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallinen syntymäkohortti 1987 – tutkimusaineiston valossa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Raportti 52/2012.

Parr AK. & Bonitz VS. 2015. Role of Family Background, Student Behaviors, and School-Related Beliefs in Predicting High School Dropout. *The Journal of Educational Research* 108(6), 504–514.

POL. Perusopetuslaki. Viitattu 20.2.2017 <http://www.finlex.fi>, ajantasainen lainsäädäntö

Poutiainen H. 2016. Mikä herättää terveydenhoitajan huolen? Huolen tunnistamisen ja toimimisen haasteet lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Helsinki

Rauber F., da Costa Louzada ML., Feldens CA. & Vitolo MR. 2013. Maternal and family characteristics associated with the Healthy Eating Index among low socioeconomic status Brazilian children. *Journal of Human Nutrition & Dietetics* 26(4), 369–379.

- Reid K. 2008. The causes of Non-attendance. An Empirical Study. *Educational Review* 60(4), 345–357.
- Reid K. 2010. Finding strategic solutions to reduce truancy. *Research in Education* 84(1), 1–18.
- Şahin Ş., Arseven Z. & Kilic A. 2016. Causes of Student Absenteeism and School Dropouts. *International Journal of Instruction* 9(1), 195–202.
- Sheppard, A. 2007. An Approach to Understanding School Attendance Difficulties: Pupils' Perceptions of Parental Behavior in Response to Their Requests to Be Absent from School. *Emotional and Behavioral Difficulties* 12(4), 349–363.
- Sijitsemä J., Oldehenkel A. Veenstra R. Verhulst F. & Ormel J. 2014. Effects of structural and dynamic family characteristics on the development of depressive and aggressive problems during adolescence. The TRAILS study. *European Child & Adolescent Psychiatry* 23(6), 499–513.
- Sobotka SA., Francis A. & Booth K. Vander Ploeg. 2016. Associations of family characteristics with perceptions of care among parents of children with autism. *Child: Care, Health & Development* 42(1), 135–140.
- Staudt M. 2014. The needs of parents of youth who are truant: Implications for best practices. *Best practices in Mental Health* 10(1), 47–53.
- Steinhausen HC., Muller N. & Metzke CW. 2008. Frequency, stability and differentiation of self-reported school fear and truancy in a community sample. *Child Adolescent Psychiatry Mental Health*. 2(17)
- Sullivan M., Tegegn A., Tessema F., Galea S. & Hadley C. 2010. Minding the immunization gap: family characteristics associated with completion rates in rural Ethiopia. *Journal of Community Health* 35(1), 53–59.
- Söderlund E. & Joronen K. 2013. Vanhempi-lapsisuhteen läheisyys ja kouluuyhteisön sosiaaliset suhteet. *Sosiaalilääketieteellinen aikauslehti* 50(4), 300–311.
- Teivaala S. 2014. 8. ja 9. luokkalaisten hampaiden harjaustottumukset, tupakointi ja perhetekijät. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2012. Lapsiperhekysely. <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/lapsiperhekysely/tuloksia/toimeentulo-ja-kulutus-lapsiperheissa> [luettu 18.2.2017]
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016a. Kouluterveyskysely. <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely> [luettu 1.12.2016]
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016b. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa – TEA 2015. <https://www.teaviisari.fi/teaviisari/fi/tulokset> [luettu 18.2.2017]
- Thornton M., Darmody M. & McCoy S. 2013. Persistent absenteeism among Irish primary school pupils. *Educational Review* 65(4), 488–501.

- Tilastokeskus. 2015. Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet [verkkójulkaisu]. ISSN=1798-3215. Vuosikatsaus 2015. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 7.2.2017]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/perh/2015/02/perh_2015_02_2016-11-25_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus 2017. Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkkójulkaisu]. ISSN=1798-7830. Joulukuu 2016. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 19.2.2017]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/tyti/2016/12/tyti_2016_12_2017-01-24_tie_001_fi.html
- Torikka A., Kaltiala-Heino RK., Luukkala T. & Rimpelä A. 2016. Trends in Alcohol Use among Adolescents from 2000 to 2011: The Role of Socioeconomic Status and Depression. *Alcohol and Alcoholism* 52(1), 95–103.
- Tyrrell M. 2005. School Phobia. *The Journal of School Nursing* 21 (3), 147–151.
- Vaughn M., Maynard B., Salas-Wright C., Perron B. & Abdon A. 2013. Prevalence and correlates of truancy in the US: Results from a national sample. *Journal of Adolesc* 36(4), 767–76
- Veenstra R., Lindberg S., Tinga F. & Ormel J. 2010. Truancy in Late Elementary and Early Secondary Education: The Influence of Social Bonds and Self-Control –The TRAILS Stud. *International Journal of Behavioral development* 34(4), 302–310.
- Vuorenmaa M., Perälä M-L., Halme N., Kaunonen M. & Åstedt-Kurki P. 2016. Associations between family characteristics and parental empowerment in the family service situations and the family service system. *Child: Care, Health & Development* 42(1), 25–35.
- VNA 338/2011. Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110338> [luettu 1.5.2017]
- Väkevä A. 2016. Perhetekijöiden ja koulumenestyksen yhteys suomalaisten lukiolaisten itsearviointuun ahdistuneisuuteen. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Väljjarvi J. 2017. PISA 2015 Oppilaiden hyvinvointi. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. <https://ktl.jyu.fi/julkaisut/julkaisuluettelo/julkaisut/2017/KTL-D118>
- Väänänen J-M, Ranta K, Frödj S, Marttunen M & Kaltiala-Heino R. 2010. Sosiaalisten tilanteiden pelon ja masennuksen yhteys nuoruusiässä. *Suomen Lääkärilehti* 65(47), 3889–3894.
- Väänänen R. 2013. Perheen rakenteen, dynamiikan ja arvojen merkitys lapsen psyykkiselle hyvinvoinnille. Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto. Kuopio.
- Wallerstein J, Lewis J & Rosenthal S. 2013. Mothers and their children after divorce: Report from a 25-year longitudinal study. *Psychoanalytic Psychology* 30 (2), 167–187.
- Wargh M., Konu A., Kivimäki H., Koivisto A. & Joronen K. 2015. 8.- ja 9. - luokkalaisten itsearviointu masentuneisuus ja perhetekijät. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 52(1), 78-90.
- Wiss K, Frantsi-Lankia M, Koskinen H & Saaristo V. 2012. Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä lasten ja nuorten ehkäisevä suun terveydenhuolto 2011. Asetuksen toimeenpanon seuranta ja valvonta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki

Zhang M. 2003. Link between School Absenteeism and Child Poverty. *Pastoral Care in Education* 21(1), 10-17.

Zhang, M. 2007. School Absenteeism and the Implementation of Truancy-Related Penalty Notices. *Pastoral Care in Education* 25(4), 25-34.